

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань   07 Управління та адміністрування
спеціальність   072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма   Банківський бізнес
Форма навчання: Денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему **«Аналіз платоспроможності та ліквідності банку»**

здобувача Шалаєва Владислава Юрійовича _____

Науковий керівник:

доцент, канд.екон.наук

_____ Лавренюк В.В.

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:
доктор економічних наук, професор _____

Примостка Л.О.

Київ 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ І ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ	7
1.1. Економічна сутність платоспроможності і ліквідності банку.....	7
1.2. Методичні підходи до аналізу платоспроможності і ліквідності банку.....	14
1.3. Інструменти та механізми управління платоспроможністю і ліквідністю банку.....	27
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ	32
2.1. Загальний аналіз платоспроможності та ліквідності банків України в умовах воєнного стану.....	32
2.2. Аналіз платоспроможності і ліквідності АТ “Ощадбанк”.....	37
2.3. Проблеми управління платоспроможністю і ліквідністю банку та напрямки їх вирішення.....	50
ВИСНОВКИ	55
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	58
ДОДАТОК А	62
ДОДАТОК Б	63
ДОДАТОК В	64

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК, ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ

НБУ – Національний банк України

РК – регулятивний капітал

ОК – основний капітал

ДК – додатковий капітал

ОР – мінімальний розмір операційного ризику

Свп – сукупна сума ВВП банку за всіма ІВ та БМ

НКР – непокритий кредитний ризик

ЧВ – чистий відтік грошових активів протягом 30 днів

ВЛА – високоякісні ліквідні активи

ВПБ – відповідна загальна (довга/коротка) відкрита валютна позиція банку

ASF – обсяг наявного стабільного фінансування

RSF – обсяг необхідного стабільного фінансування

В – відвернення

В1 – балансова вартість активів

Ал – ліквідні активи з кінцевим строком погашення/продажу до одного року

З1 – зобов'язання банку з кінцевим строком погашення/продажу до одного року

Зв – сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, векселями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку за всіма великими кредитними ризиками, наданими банком щодо всіх контрагентів усіх пов'язаних з банком осіб

Зс – сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку щодо одного контрагента

Кін – кошти банку, що інвестуються на придбання акцій та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою

Зін – сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку щодо пов'язаних з банком осіб

Скін – кошти банку, що інвестуються з метою придбання акцій (часток/паїв) та інвестиційних сертифікатів будь-яких юридичних осіб

ВСТУП

Актуальність теми. Платоспроможність та ліквідність банку є одними з найважливіших показників, що характеризують фінансову стійкість банківської установи, вони відображають достатність власних коштів банку для забезпечення захисту інтересів його вкладників та інших кредиторів, а також характеризують здатність банківської установи забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань. Одним із головних завдань управління банком є забезпечення належного рівня ліквідності. Банк вважається ліквідним, якщо він має можливість залучати кошти за прийнятною ціною тоді, коли вони йому потрібні. Це означає, що банк у будь-який час повинен мати змогу задовольнити вимоги своїх клієнтів про зняття грошових коштів з їхніх рахунків.

Однією з умов ефективної діяльності банків є забезпечення високого рівня надійності та мінімального ризику здійснюваних операцій, в основі чого лежить платоспроможність і ліквідність банківської установи, її здатність безперервно виконувати свої зобов'язання перед клієнтами. Специфіка функціонування банку полягає у використанні залучених коштів, що належать іншим суб'єктам ринку. Основою ж організації господарювання підприємств є власні ресурси. Банкрутство підприємства загрожує лише його власникам та обмеженому колу контрагентів. А неплатоспроможність банку може дестабілізувати всю грошово-кредитну систему країни через серію фінансових крахів кредитних установ, діяльність яких пов'язана з численними операціями на міжбанківському ринку. Тому до ефективного управління платоспроможністю і ліквідністю банку слід ставитись як до фундаментальної основи фінансового менеджменту в будь-якій кредитній установі.

В Україні ця проблема набула особливої гостроти через загальний спад виробництва, платіжну кризу та незадовільний фінансовий стан багатьох підприємств різних галузей економіки. Неспроможність клієнтів банків виконувати свої грошові зобов'язання суттєво знижує рівень ліквідності банківських установ.

Знижує його також і надмірно ризикова політика останніх, спрямована на забезпечення високих норм прибутку, внаслідок чого виникають структурні диспропорції у банківських активах і пасивах за сумами та строками розміщення. Національний банк, у свою чергу, регулює рівень ліквідності комерційних банків через систему нормативів, виконання яких для банків є обов'язковим. Проте порушення, що регулярно фіксуються у даній сфері, запровадження режимів фінансового оздоровлення і навіть відкликання ліцензій на банківську діяльність свідчать про негаразди в управлінні банками своїми фінансами. Отже, постійний моніторинг та аналіз платоспроможності та ліквідності банку залишається надзвичайно актуальним питанням в сучасних умовах фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню теоретичних і практичних питань, пов'язаних з управлінням ліквідністю і платоспроможністю, присвячена значна кількість наукових праць зарубіжних науковців, зокрема: С. Братановича, Л. Батракової, Е. Долана, Х. Грюнинга, Дж. Кейнса, Т. Коха, О. Лаврушина, В. Усоскіна, Ф. Мишкіна, Дж. Сінкі, П. Роуза та інших. Серед вітчизняних науковців значна увага приділена у працях: О.І. Барановського, І.В. Алексєєва, О.В. Дзюблюка, О.В. Васюренка, Г.Т. Карчевої, С.М. Козьменка, М.І. Савлука, В.Л. Кротюка, А.М. Мороза, В.С. Стельмаха та інших.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в дослідженні теоретичних аспектів платоспроможності і ліквідності банку, основних підходів до аналізу платоспроможності і ліквідності, інструментів забезпечення та регулювання ліквідності і платоспроможності банку, обґрунтуванні напрямків вдосконалення процесу управління ліквідністю і платоспроможністю.

Для досягнення поставленої мети були поставлені такі завдання:

- дослідити та узагальнити теоретичні аспекти забезпечення платоспроможності і ліквідності банку;
- проаналізувати методи аналізу платоспроможності і ліквідності банку;
- визначити основні інструменти управління ліквідністю і платоспроможністю банку;

- охарактеризувати фактори негативного впливу на платоспроможністю і ліквідність банку;

- запропонувати шляхи вдосконалення процесу управління платоспроможністю і ліквідністю банку для мінімізації ризиків.

Об'єктом дослідження є діяльність банку у процесі забезпечення платоспроможності і ліквідності.

Предмет дослідження – теоретичні засади, методи та інструменти забезпечення платоспроможності і ліквідності банку.

Методи дослідження, які були використані, є метод узагальнення та систематизації наукової літератури, методи економічного аналізу, коефіцієнтний тощо. Узагальненими методами, які були застосовані у роботі є логічні, статистично-математичні, групування, порівняння та табличні методи.

Практичне значення. Розроблені рекомендації щодо підвищення ефективності управління платоспроможністю і ліквідністю можуть бути використані в діяльності АТ «Ощадбанк» та вітчизняних банків.

Інформаційною базою дослідження у роботі є закони України, нормативні матеріали Національного банку України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань платоспроможності і ліквідності та управління фінансовою стійкістю банків, матеріали науково-практичних конференцій, періодичні, довідкові та інформаційні видання, статистичні матеріали Національного банку, інтернет-ресурси, а також первинні документи та фінансова звітність АТ «Ощадбанк».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилання та додатків. Загальний обсяг роботи становить 65 сторінок. Робота містить 7 таблиць та 14 рисунків. Перелік джерел посилань налічує 39 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ І ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ

1.1. Економічна сутність платоспроможності і ліквідності банку

Посилення конкуренції між банками, через їх скорочення, зростання дефіциту банківських ресурсів, невизначеність економічного середовища, викликані загостренням економічної кризи, обумовлюють підвищену увагу банків до фінансової стійкості. Позиція ж фінансової установи на ринку банківських послуг оцінюється за допомогою окремих показників, які свідчать про фінансову стабільність, спроможність банку розширювати обсяги активних операцій та протистояти негативним наслідкам кризових ситуацій. До таких показників саме і відносяться платоспроможність та ліквідність банку.

Серед науковців немає єдиного підходу до визначення понять платоспроможності та ліквідності. Багато дефініцій навіть суперечать одна одній.

Вирішенням проблемних питань щодо платоспроможності банку займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці як: Єпіфанов А.О., Гудзенко Н.М., Любар І.В., Ребрик Ю.С., Бондар Є.М., Міщенко В.І., Слав'янська Н.Г., Коренева О. Г., Мороз А.М., Лаврушин О.І. Однак, як свідчать дослідження, теорія та практика забезпечення платоспроможності банківської установи залишаються недостатньо висвітленими, тому потребують подальшого дослідження щодо визначення сутності платоспроможності банку.

Загалом термін платоспроможність має великий розбіг смислового значення, наприклад, платоспроможність держави, платоспроможність підприємства, платоспроможність банку, платоспроможність страхової компанії. Під платоспроможністю зазвичай розуміють здатність суб'єкта економічної діяльності відповідати за своїми зобов'язаннями.

Визначення поняття платоспроможність відрізняються в залежності від суб'єкта економічної діяльності. Крім того, відносно до банківських установ, різні автори визначають платоспроможності банку як:

- достатність власних коштів для забезпечення захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банку [1];
- фактична здатність банківської установи виконати всі свої фінансові зобов'язання у чіткій відповідності з договірними зобов'язаннями перед клієнтами та контрагентами в установленій термін [2];
- здатність банку цілком і вчасно виконувати свої платіжні зобов'язання по операціях з клієнтами, на відкритому ринку, із контрагентами [3].

Науковці здебільшого розглядають платоспроможність банку, як здатності (спроможності) банку відповідати за своїми зобов'язаннями.

Отже, платоспроможність – це спроможність банку виконати законні вимоги кредиторів. Характеризується рівнем забезпеченості фінансових зобов'язань банку власним капіталом. Неплатоспроможність банку визначається як його неспроможність протягом одного місяця в повному обсязі виконати законні вимоги кредиторів через відсутність коштів або зменшення розміру капіталу банку до суми, що становить менше третини суми, встановленої Національним банком як мінімально необхідної [4].

Платоспроможність розподіляється на оперативну, строкову та загальну.

Оперативна платоспроможність – це безготівкові кошти в національній валюті на коррахунку в НБУ та в інших банках – резидентах, в іноземній валюті на коррахунках в банках – нерезидентах; готівкові кошти в касі банку в національній та іноземній валютах. Має нормативно мінімальний щоденний обсяг залишків на початок та кінець робочого дня, який забезпечує виконання вимог НБУ до рівня обов'язкових резервів на коррахунку, як нормативного відсотку до рівня залучених коштів клієнтів [5].

Строкова платоспроможність – є плановим прогнозом надходження та витрат безготівкових коштів на коррахунку та готівкових коштів в касі банку, основана на прогнозі сум та строків надходження та повернення строкових

деPOSITНИХ вкладів, сум та строків повернення і видачі кредитів та вкладень в цінні папери. Строкова платоспроможність є основою до складення графіку забезпечення оперативної платоспроможності, який включає в себе поточні вимоги до платежів клієнтів банку та планові операції по запозиченню коштів на міжбанківському ринку та в Національному банку України [5].

Загальна платоспроможність (або ліквідаційна) – це мінімально необхідний рівень власного оборотного капіталу для компенсації можливої втрати коштів, які вкладені банком в активи з різним ризиком неповернення та неотримання доходів від використання активів [5].

Сутність формування вимог до платоспроможності банку витікає зі специфіки банківської діяльності. Свої ресурси банк формує за рахунок власного капіталу, залучених та запозичених коштів. Для отримання прибутку банківські ресурси розміщуються в активні операції: кредитування, інвестування в цінні папери, конвертації в готівкові кошти, іноземну валюту та інші. Таким чином, банк одночасно виступає як позичальник залучених та запозичених коштів, так і кредитор коштів, які вкладає у свої в активні операції.

Наступним показником, що впливає на стабільність, надійність і рівень довіри з боку клієнтів банку, є ліквідність банку.

Ліквідність – це спроможність окремої установи чи системи в цілому забезпечувати своєчасність, повноту та безперервність виконання усіх своїх грошових зобов'язань. Якщо розглядати цей показник більш детально, то це спроможність банку забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, завдяки збалансованості між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання взятих зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів [6].

Деякі експерти визначають ліквідність банку як високоліквідні активи поділені на суму коштів інших банків на кореспондентських рахунках та кошти фізичних та юридичних осіб (депозити). Вони стверджують, що це співвідношення є найбільш справедливим, і формують рейтинги за цими розрахунками. За їхньою думкою, нормативне значення співвідношення дорівнює 20% [7].

Автори О.І. Лаврушин, Г.С. Панова, Е. Рід, М.І. Савлук пов'язують визначення ліквідності банку із виконанням зобов'язань тільки за пасивом. Пасив банку включає власний капітал і зобов'язання, які поділяються на залучені (вклади юридичних і фізичних осіб на вимогу та строкові) та запозичені (позики від НБУ, інших банків, боргові цінні папери, кредиторська заборгованість).

Лише невелика кількість науковців зосереджують увагу при визначенні ліквідності банку на джерелах надходження грошових коштів для забезпечення виконання зобов'язань банком. А.В. Кулік, П.С. Роуз, К. Гронер, О.В. Молчанов, О. Фуксман, М.В. Марущак виділяють як зовнішні так і внутрішні джерела.

Отримання коштів з зовнішніх джерел завжди супроводжується витратами, зокрема виплатою процентів. Внутрішні джерела надходження грошових коштів виникають внаслідок зміни структури активів банку. Оскільки грошові кошти є недохідним активом, то перетворення інших більш дохідних активів, в грошові кошти призводить до недоотримання банком прогнозованого прибутку.

Тому, для банку є важливим забезпечити свою ліквідність за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел при мінімальних витратах. На це звертають увагу П.С. Роуз, К. Гронер, Ю.С. Ребрик.

Отже, можна зазначити, що ліквідність – це спроможність банку забезпечити виконання своїх зобов'язань перед клієнтами, позичальниками і кредиторами своєчасно і у повному обсязі за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел з мінімальними витратами та здатність фінансувати зростання власних активів.

У свою чергу, ліквідність банку залежить від структури та стабільності депозитної бази, достатності капіталу, якості активів, фінансового стану позичальників, репутації банку, яка впливає на здатність швидкого запозичення коштів на ринку.

Слід зазначити, що ліквідність банку залежить не тільки від наявних у нього ліквідних ресурсів, а й від рівня ліквідності його клієнтів. В першу чергу, від забезпечення юридичними і фізичними особами постійного поповнення коштів на своїх рахунках, відсутності заборгованості перед бюджетом та іншими

господарюючими суб'єктами.

Недостатній рівень ліквідності майже завжди є першою ознакою наявності в банку фінансових труднощів. У цій ситуації банк, як правило, втрачає депозити, що зменшує його готівкові кошти та змушує реалізовувати найліквідніші активи.

Тож, поняття ліквідності банку ширше, ніж поняття платоспроможності. Воно включає здатність банку виконувати не лише боргові та позабалансові зобов'язання, а й забезпечувати грошовими коштами своїх клієнтів. Іншими словами, ліквідність банку обов'язково передбачає платоспроможність, але, крім неї, ще й можливості вести окремі категорії активних операцій.

Відмінність між ліквідністю і платоспроможністю полягає в тому, що остання передбачає виконання зобов'язань за рахунок власного капіталу, тоді як ліквідність – повне виконання всіх зобов'язань банківської установи [8].

Зауважимо, що поняття ліквідність тісно пов'язане із поняттям платоспроможність. Під платоспроможністю розуміють не тільки можливість перетворення активів у швидко реалізовані, але ще й спроможність юридичної чи фізичної особи виконати свої платіжні зобов'язання у повному обсязі.

Тобто, ліквідність можна розглядати як необхідну та обов'язкову умову платоспроможності, контроль за виконанням якої бере на себе не тільки сама юридична чи фізична особа, а й певний орган зовнішнього контролю і нагляду.

Зв'язок ліквідності й платоспроможності банку наведено на рис. 1.1.

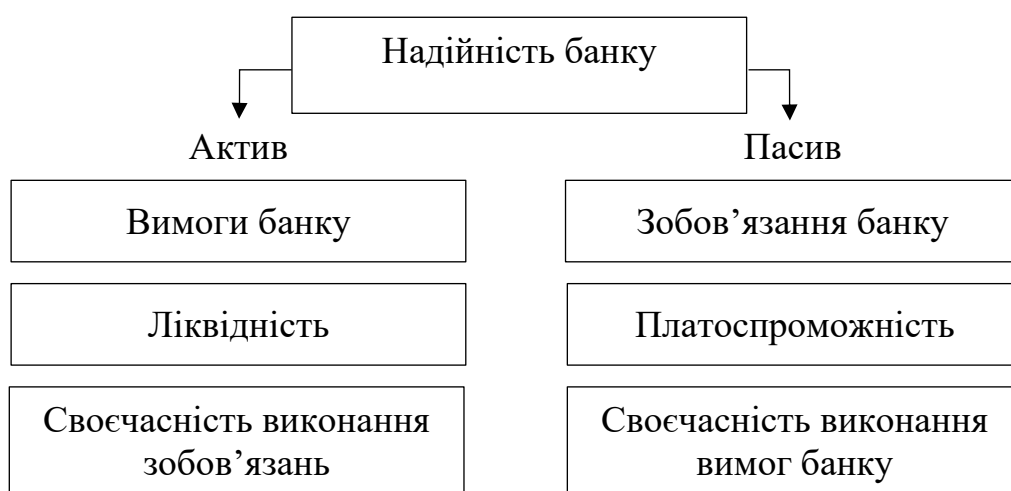

Рисунок 1.1 – Схема взаємозв'язку ліквідності і платоспроможності банку

Джерело: створено на основі [9]

В свою чергу, Р. Михайлюк зазначає, що платоспроможність включає в себе не лише здатність відповідати за борговими зобов'язаннями, а й здатність банку надавати кредити позичальникам в обсягах, що відповідають їх потребам [10].

Банк, який не може здійснювати та розвивати свої активні операції, не є ліквідним у широкому розумінні, але водночас такий банк може залишатись платоспроможним, тобто може своєчасно здійснювати погашення своєї заборгованості перед вкладниками та кредиторами, в тому числі забезпечувати платежі (розрахунки за поточними операціями клієнтів за їхній рахунок).

Категорії платоспроможність та ліквідність можуть існувати в таких поєднаннях, наведено на рис. 1.2.

Платоспроможність	Ліквідність	Характеристика ситуації
+	+	Банк повною мірою може розраховуватись за своїми фінансовими зобов'язаннями та задовольняти потреби клієнтів у грошових коштах
+	-	Банк не може погасити свої зобов'язання одразу по закінченню строку їх дії. Відтермінування платежу тягтиме за собою штрафні санкції, однак у подальшому банк зможе виплатити борги за рахунок очікуваних грошових надходжень від операційної діяльності
-	+	Банк вчасно може погасити свої боргові зобов'язання переважно за рахунок придбаной на ринку міжбанківських кредитів ліквідності
-	-	Банк не може виконувати свої зобов'язання, що унеможливорює продовження його основної діяльності в колишніх умовах

Рисунок 1.2 – Поєднання категорій платоспроможність та ліквідність

Джерело: створено на основі [11]

Неплатоспроможним банком, вважається банк, відносно якого Національний банк України прийняв рішення про віднесення його до категорії

неплатоспроможних у порядку, передбаченому Законом України “Про банки і банківську діяльність”.

Багато вчених ототожнюють поняття платоспроможності та ліквідності, однак все ж таки між ними існує суттєва відмінність. З цього приводу доречно зауважити, що платоспроможність банку розглядають в контексті достатності його власного капіталу, який гарантує виконання зобов’язань, взятих на себе банком. Відповідно, банк вважається неплатоспроможним тільки тоді, коли власний капітал має від’ємне значення [12].

Однак, якщо при достатньому рівні власного капіталу банк не в змозі виплачувати готівку, то банк вважається платоспроможним, але неліквідним. З цього випливає, що платоспроможність і ліквідність банку тісно пов’язані між собою існують у банку власного капіталу. Проте, між цими поняттями існують і суттєві розбіжності, які витікають з буття двох форм грошей – готівкових та безготівкових, у зв’язку з чим ліквідність банку цілком пов’язана з рухом готівки, відображаючи здатність банку виплачувати своїм вкладникам та позичальникам готівку. Тому для підтримки своєї ліквідності банку потрібні не взагалі кошти у грошовій формі, а саме тільки готівка. Не випадково НБУ, ототожнюючи сутність платоспроможності і ліквідності банку встановив різні нормативи: норматив платоспроможності (достатності капіталу) та окремо норматив ліквідності, методика розрахунку яких суттєво відрізняється. Але норматив платоспроможності, так само як і сама платоспроможність, відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов’язаннями [9], що за неточного формулювання ліквідності банку помилково прирівнює її до платоспроможності, оскільки для підтримки ліквідності банку потрібна лише готівка, а не весь регулятивний капітал [12].

1.2. Методичні підходи до аналізу платоспроможності і ліквідності банку

Здійснення фінансового аналізу в банку має велике значення, оскільки на основі його результатів оцінюється існуюча і розробляється перспективна політика банку, визначається ефективність окремих видів операцій і планується розвиток їх нових видів. Виходячи з результатів фінансового аналізу розробляються заходи щодо підвищення фінансової стійкості банку.

Аналіз ліквідності дозволяє виявити потенційні та реальні тенденції, що свідчать про погіршення ліквідності банку, провести аналіз факторів негативного впливу і вжити відповідних заходів щодо зміни ситуації.

Можна виділити наступні цілі аналізу банківської ліквідності:

- виявлення факторів негативного впливу на ліквідність банку;
- уточнення розрахункової системи оціночних коефіцієнтів, виявлення можливих прорахунків при розрахунку та усунення їх;
- виявлення реальних або потенційних негативних тенденцій погіршення ліквідності балансу банку і прийняття відповідних заходів щодо їх зміни;
- формування аналітичних матеріалів про стан ліквідності банку;
- вироблення рекомендацій управління банком і визначення стратегії розвитку з врахуванням результатів аналізу.

До методів оцінки ліквідності банку можна віднести:

- коефіцієнтний аналіз;
- аналіз грошових потоків;
- оцінку величини чистого вибуття зобов'язань банку;
- оцінку змін характеристики платоспроможності.

Сутність зазначених методів та випадки їх застосування наведені у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Методи оцінки ліквідності банку

Метод	Сутність методу	Застосування
1	2	3
Внутрішні методи		
Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу	Розрахунок співвідношення залишків ліквідних активів і зобов'язань банку, які відображаються в балансі	1. При управлінні ліквідністю у великих банках і банках, де відсутня можливість проводити аналіз платіжних потоків 2. При внутрішньому аналізі – органами контролю
Аналіз грошових потоків	Розрахунок на дату, яка аналізується, всіх вхідних і вихідних грошових потоків	1. При управлінні ліквідністю більшістю банків, здатних організувати в себе моніторинг і оцінку грошових потоків, що проводяться банком 2. При зовнішньому аналізі застосовується рідко, оскільки в офіційній звітності банку не має всієї необхідної інформації
Зовнішні методи		
Оцінка величини чистого вибуття зобов'язань банку	Розраховується обсяг ліквідних коштів, які потрібні банку в разі максимального зменшення зобов'язань банку	1. При управлінні ліквідністю середніми банками, які здійснюють велику кількість операцій, за неможливості використання методу аналізу платіжних потоків 2. При зовнішньому аналізі використовуються також активно, як і коефіцієнтний метод
Оцінка зміни характеристики платоспроможності банку	Оцінюються сигнали з ринку, які свідчать про погіршення платоспроможності	1. При управлінні ліквідністю як самостійний метод використовується дуже рідко, лише як додатковий індикатор 2. При зовнішньому аналізі використовуються переважно клієнти

Джерело: створено на основі [4, 8, 12, 23, 34, 35]

На даний час не існує єдиного підходу до аналізу платоспроможності і ліквідності банку, однак основні напрямки та етапи різних методик єдині і можуть бути сформульовані у алгоритм, що наведений на рис. 1.3.

Рисунок 1.3 – Етапи аналізу ліквідності та платоспроможності банку

Джерело: створено на основі [2, 4, 6, 12]

I етап. Цей етап є підготовчим, на якому здійснюється визначення ліквідності банку на початок аналізу та вирішується завдання визначення бази, вихідної точки для подальшого аналізу. Якщо на цьому етапі не виявляються суттєві проблеми з ліквідністю і платоспроможністю, то проводиться подальший аналіз з метою виявлення тенденцій перспектив розвитку ситуації. При виявленні проблем, подальший аналіз дозволить з'ясувати причини ситуації, що склалася, і розробити шляхи виходу з неї.

II етап. На ліквідність банку та його фінансову стійкість впливає велика кількість факторів. Тому, при виявленні негативних тенденцій у сфері ліквідності, фінансовим аналітикам необхідно визначити основні фактори, що призвели до негативних впливів, проаналізувати їх дію і виробити рекомендації щодо зміни політики банку з метою їх попередження. Отже, головною метою проведення другого етапу аналізу є врахування впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на політику банку в цілому і на його ліквідність зокрема.

III етап. На даному етапі аналіз здійснюється за допомогою методу коефіцієнтного аналізу. Суть методу полягає в розрахунку ряду коефіцієнтів, аналіз

яких відображає про стабільність зобов'язань комерційного банку і потреби в додаткових коштах. Коефіцієнти розраховується сукупно або окремо по статтям як співвідношення активів та зобов'язань. При цьому є ряд коефіцієнтів та нормативів, які є регуляторними та використовуються Центральним банком для контролю за рівнем ліквідності та платоспроможності кредитних організацій [14].

Враховуючи череду повторюваних криз та нестабільний стан банківської системи, Національний банк запровадив низку заходів з метою попередження банкрутств, що пов'язані зі стресовими ситуаціями в економіці й політичною нестабільністю в країні. Відповідно до рекомендацій Базельського комітету, угоди про асоціацію з ЄС та планів Національного банку відповідно до імплементації законодавства ЄС в Україні впроваджено заходів з підтримки фінансової стабільності та підвищення стійкості банківської системи до можливих шоків ліквідності [15].

Так, Національним банком України встановлено нормативи ліквідності: норматив короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) та коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR).

Норматив LCR було впроваджено (на заміну нормативу миттєвої ліквідності (Н4) та поточної ліквідності (Н5) постановою Правління Національного банку України від 15 лютого 2018 року № 13 “Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)” [16].

Постановою Правління Національного банку України від 23 березня 2022 року № 59 “Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України” норматив короткострокової ліквідності (Н6) у зв'язку із завершенням перехідного періоду скасовано та запроваджено коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR).

Послідовність подій у часі з переходу до нових нормативів ліквідності позначено на рис. 1.4.

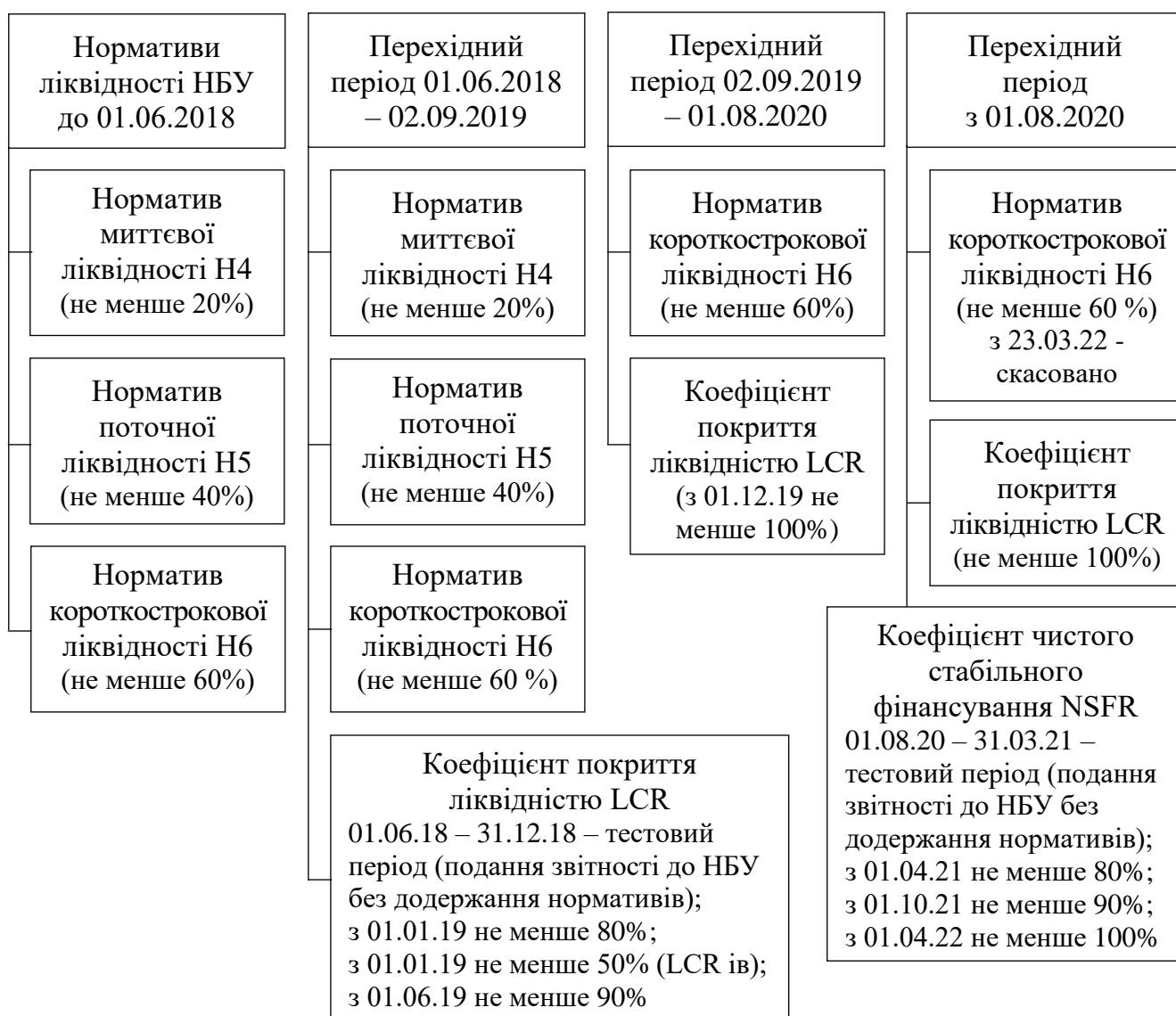

Рисунок 1.4 – Хронологія реформування нормативів ліквідності

Джерело: створено на основі [16-21]

Коефіцієнт покриття ліквідністю LCR (англ. Liquidity Coverage Ratio) сьогодні працює у 45 країнах та є частиною угоди Базель III.

Коефіцієнт покриття ліквідності LCR моделює ліквідну позицію банку за умов реалістичного стресу на відміну від нормативу Н5, при розрахунку якого не враховується те, що не будуть повернуті всі депозити та не будуть погашені всі кредити. Це дозволяє оперувати очікуваними майбутніми грошовими потоками, де різні складові мають різну вагу в залежності від їхньої ліквідності [15].

Для підтримки фінансової стабільності та підвищення стійкості банківської системи Правління НБУ ухвалило другий пруденційний норматив для українських банків – коефіцієнт чистого стабільного фінансування або NSFR (англ. Net Stable

Funding Ratio), що відображає достатність довгострокової ліквідності у банку [15].

Крім того, для більш комплексного та ефективного аналізу ліквідності, банки використовують цілий ряд коефіцієнтів ліквідності, як загальноприйнятих, так і розроблених власне банком.

IV етап. На даному етапі здійснюється оцінка ефективності стратегії управління активами і пасивами. Для забезпечення оптимального рівня ліквідності, необхідно сформувати таку структуру балансу, при якій активи, не втрачаючи своєї вартості, можуть своєчасно трансформуватися в грошові кошти залежно від зростання потреби в пасивах. Тому структурний аналіз активів і пасивів банку є необхідною частиною аналізу його ліквідності.

Розрізняють горизонтальний і вертикальний аналіз балансових даних.

Горизонтальний аналіз будується на визначенні питомої ваги визначених груп активів і пасивів. Показники аналізуються з урахуванням динаміки загального обсягу операцій банку, відображаючи зміну обсягу цих операцій або груп активів або пасивів в діяльності банку.

Вертикальний аналіз будується на визначенні питомої ваги окремих груп і видів активних та пасивних операцій. Він надає інформацію про основні групи джерел коштів в пасивах та про основні напрями розміщення коштів в активах.

Структурний аналіз пасивів. Пасивні операції банку є визначальними по відношенню до активних. Від їх характеру та якості залежить можливість проведення активних операцій, їх масштаби, а відповідно і ліквідність та стійкість банку.

Структурний аналіз активів. Для того, щоб банк міг щоденно відповідати за своїми зобов'язаннями, структура його активів повинна відповідати якісним вимогам ліквідності. Задля цього всі активи банку розбиваються на групи за ступенем ліквідності, а потім визначається питома вага кожної групи, яка дає оцінку ступеня ліквідності банку.

За ступенем ліквідності активи банку поділяються на такі групи: високоліквідні активи, ліквідні активи, активи довгострокової ліквідності, найменш ліквідні або неліквідні активи, наведено у рис. 1.5.

Високоліквідні активи	Ліквідні активи	Активи довгострокової ліквідності	Найменш ліквідні або неліквідні активи
<ul style="list-style-type: none"> • грошові та прирівняні до них кошти • кошти на кореспондентських рахунках • вкладення в державні цінні папери • кошти, надані різними позичальниками до запитання 	<ul style="list-style-type: none"> • кредити • недержавні цінні папери • інші платежі на користь банку • дебіторська заборгованість • кошти на коррахунках у банках 	<ul style="list-style-type: none"> • довгострокові кредити • лізингові операції банку • дольова участь в діяльності інших підприємств та банків • цінні папери, придбані на інвестиційні цілі • нематеріальні активи 	<ul style="list-style-type: none"> • прострочені і безнадійні (проблемні) кредити; • капітальні вкладення; • будівлі, споруди і обладнання, що належать банку і відносяться до основних фондів

Рисунок 1.5 – Активи банку за ступенем ліквідності

Джерело: створено на основі [33-35]

Структура активів може змінюватися в залежності від зміни пасивів. Встановлюючи раціональну структуру активів, банк повинен виконувати вимоги ліквідності і, відповідно, мати оптимальну величину високоліквідних, ліквідних і менш ліквідних коштів по відношенню до зобов'язань з врахуванням строків, сум і типів.

Структурний аналіз активів і пасивів дає інформаційну базу для аналізу ліквідності, однак для отримання більш повної картини застосовують метод гар-аналізу, метод загального фонду коштів та метод розподілу активів [14].

Метод гар-аналізу. За допомогою гар-аналізу оцінюється ліквідна позиція банку. Показником, який характеризує стан ліквідної позиції, є розрив ліквідності (GAR) – різниця між сумою надходжень і сумою використаних коштів.

Метод загального фонду коштів. За цим методом об'єднуються усі ресурси в загальний фонд і в подальшому перерозподіляються між найбільш дохідними активами.

Метод розподілу активів (метод конверсії). Цей метод дозволяє визначити

та розмежувати джерела грошових коштів банку відповідно до норм резервів та їх обігу, оскільки розмір необхідних ліквідних коштів, які банк може залучити, залежить саме від джерел залучення коштів [13].

V етап. На даному етапі на основі проведення різностороннього і різнопланового аналізу ліквідності банку здійснюється розробка і обґрунтування рекомендацій щодо управління ліквідністю.

Підсумовуючи зазначене, слід зауважити, що наведені і охарактеризовані методи аналізу (оцінки) та управління банківською ліквідністю використовуються комерційними банками виходячи з їх можливостей та специфіки діяльності.

Отже, ліквідність комерційного банку це спроможність банку, за потреби, вчасно перетворити свої активи в готівку і безготівкові кошти для здійснення розрахунків із кредиторами, контрагентами, клієнтами за своїми реальними і умовними зобов'язаннями, щодо забезпечення нарощування кредитно-інвестиційних портфелів.

Під платоспроможністю банку розуміють достатність власних коштів для забезпечення захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банку, тому необхідно завжди підтримувати достатність власного капіталу на належному рівні, оскільки дотримання банківських норм достатності капіталу дає змогу зменшити кредитний ризик, відмовитись від кредитування чи надання послуг у разі, якщо сума банківського капіталу близька до ліміту нормативів достатності капіталу та змінити плату за кредит і відмінити кредитні ліміти.

Для аналізу платоспроможності розраховуються нормативи капіталу (мінімальний розміру регуляторного капіталу, достатності регулятивного та основного капіталу).

Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1) – це сукупність основного та додаткового капіталу банку (1.1).

$$PK = OK + ДК - B \quad (1.1)$$

Розмір регулятивного капіталу визначено Національним банком України, має становити не менше 200 млн грн.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Норматив розраховується як співвідношення регулятивного капіталу до сумарної балансової вартості активів і позабалансових зобов'язань, зважених за ступенем кредитного ризику після їх зменшення на суму забезпечення (1.2).

$$H2 = PK / (A_p + C_{вп} + O_p \times 10 - НКР) \times 100\% \quad (1.2)$$

Нормативне значення Н2 не може бути меншим, ніж 10 відсотків.

Норматив достатності основного капіталу (Н3) встановлюється з метою визначення спроможності банку захистити кредиторів і вкладників від непередбачуваних збитків, яких може зазнати банк у процесі своєї діяльності залежно від розміру різноманітних ризиків. Норматив розраховується як співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику (1.3.)

$$H3 = OK / (A_p + C_{вп} + O_p \times 10 - НКР) \times 100\% \quad (1.3)$$

Нормативне значення Н3 має бути не менше ніж 7 відсотків.

При визначенні платоспроможності банку його активи підсумовуються з урахуванням коефіцієнтів їх ризиків. За прийнятою термінологією адекватність капіталу характеризує міру покриття власним капіталом ризику по активах і служить оцінкою здатності банку захистити інтереси кредиторів та інвесторів.

Оцінка ліквідності банку здійснюється за аналізом нормативів ліквідності (коефіцієнт покриття ліквідністю, норматив короткострокової ліквідності, коефіцієнт чистого стабільного фінансування).

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності (характерного для кризових періодів явища, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів). Розраховується як співвідношення високоякісних ліквідних активів банку до суми, необхідної для покриття підвищеного відтоку коштів з банку протягом 30 днів (1.4).

$$\text{LCR} = \text{ВЛА} / \text{ЧВ} \quad (1.4)$$

де ВЛА – різниця сукупних очікуваних відтоків грошових коштів протягом 30 днів та сукупних очікуваних надходжень грошових коштів протягом 30 днів. Сукупні очікувані надходження приймаються до розрахунку в розмірі не більше ніж 75% сукупних очікуваних відтоків.

Коефіцієнти покриття ліквідністю (LCR) розраховуються за всіма валютами (LCR_{ВВ}), національної валюти (LCR_{НВ}) та всіх іноземних валют (LCR_{ІВ}) у гривневому еквіваленті за офіційним курсом гривні до кожної з ІВ, установленим Національним банком на відповідну дату.

Нормативне значення LCR (згідно з нормами Європейського Союзу) встановлено на рівні 100 відсотків.

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) встановлюється для контролю за здатністю банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Установлює мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. Норматив розраховується як співвідношення активів до зобов'язань з кінцевим строком погашення до одного року (1.5).

$$\text{Н6} = \text{Ал} / 31 \times 100 \% \quad (1.5)$$

Нормативне значення Н6 повинно бути не менше 60%.

До розрахунку нормативу включаються ліквідні активи та короткострокові зобов'язання з початковим строком погашення до одного року.

Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) визначає мінімальний рівень ліквідності банку на горизонті один рік. Норматив розраховується як співвідношення між обсягом наявного стабільного фінансування (фондування) (ASF), який розраховується на основі структури ресурсної бази банку залежно від її виду та терміновості із застосуванням коефіцієнтів наявного стабільного фінансування, та обсягом необхідного стабільного фінансування (RSF), що визначається залежно від структури активів і позабалансових зобов'язань банку із

застосуванням коефіцієнтів необхідного стабільного фінансування (1.6).

$$NSFR = ASF/RSF \times 100\% \quad (1.6)$$

де ASF – сума складових пасивів (регулятивний капітал та зобов'язання), зважених на установлені Національним банком відповідні коефіцієнти, які відображають рівень їх стабільності;

RSF – сума складових активів та позабалансових зобов'язань, зважених на установлені Національним банком відповідні коефіцієнти, які характеризують їх ліквідність.

Нормативне значення NSFR повинно бути не менше: 80% – з 1 квітня 2021 року, 90% – з 1 жовтня 2021 року, 100% – з 1 квітня 2022 року [17].

Для оцінки кредитних ризиків банківської діяльності розраховують нормативи кредитного ризику (норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, норматив великих кредитних ризиків, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами).

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань. Норматив визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до контрагента або групи пов'язаних контрагентів та всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо контрагента або групи пов'язаних контрагентів, до регулятивного капіталу банку (1.7).

$$H7 = Zc / PK \times 100 \% \quad (1.7)$$

Нормативне значення Н7 не має перевищувати 25%.

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) встановлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів. Норматив визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків щодо контрагентів, груп пов'язаних контрагентів, усіх пов'язаних з банком осіб до регулятивного капіталу банку (1.8).

$$H8 = Z_B / PK \times 100 \% \quad (1.8)$$

Нормативне значення H8 не має перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банк.

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (H9) встановлюється для обмеження ризику операцій з пов'язаними з банком особами, зменшення негативного впливу операцій з пов'язаними з банком особами на діяльність банку. Норматив визначається як співвідношення сукупної суми всіх вимог банку до пов'язаних з банком осіб та суми всіх фінансових зобов'язань, наданих банком щодо пов'язаних із банком осіб, до загального розміру капіталу зменшеного на балансову вартість активів (1.9).

$$H9 = Z_{in} / (OK + DK - B1) \times 100 \% \quad (1.9)$$

Нормативне значення H9 не має перевищувати 25 відсотків.

З метою забезпечення контролю за інвестиційною діяльністю банків розраховують нормативи інвестування (норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою, норматив загальної суми інвестування).

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (H11) встановлюється для обмеження ризиків, пов'язаних з прямою та/або опосередкованою участю банку у статутному капіталі окремої юридичної особи. Норматив визначається як співвідношення розміру коштів, які інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою, до регулятивного капіталу банку (1.10).

$$H11 = K_{in} / PK \times 100\% \quad (1.10)$$

Нормативне значення H11 не має перевищувати 15 відсотків.

Норматив загальної суми інвестування (H12) встановлюється для обмеження ризиків, пов'язаних з прямою та/або опосередкованою участю банку у статутних капіталах юридичних осіб. Норматив визначається як співвідношення суми коштів, що інвестуються на придбання акцій (паїв, часток) та інвестиційних

сертифікатів будь-якої юридичної особи, до регулятивного капіталу банку (1.11).

$$H12 = SK_{in} / PK \times 100\% \quad (1.11)$$

Нормативне значення H12 не має перевищувати 60 відсотків.

Для оцінки валютних ризиків здійснюється аналіз відкритої довгої та короткої валютної позиції банку за відповідними показниками.

Ліміт загальної відкритої валютної позиції банку (Л13) визначається як співвідношення загальної величини відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку.

Валютна позиція – це співвідношення вимог (балансових і позабалансових) та зобов'язань (балансових і позабалансових) банку в кожній іноземній валюті. При їх рівності позиція вважається закритою, при нерівності – відкритою. Відкрита позиція є короткою, якщо обсяг зобов'язань за проданою валютою перевищує обсяг вимог, і довгою, якщо обсяг вимог за купленою валютою перевищує обсяг зобов'язань (1.12).

$$L13 (L13-1, L13-2) = VPB / PK \times 100\% \quad (1.12)$$

де Л13 (Л13-1, Л13-2) – ліміт загальної відкритої валютної позиції банку (ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції банку, ліміт загальної короткої відкритої валютної позиції банку);

ВПБ – відповідна загальна (довга/коротка) відкрита валютна позиція банку за балансовими та позабалансовими вимогами і зобов'язаннями банку за всіма іноземними валютами та банківськими металами в гривневому еквіваленті (розрахунок здійснюється за звітну дату).

Нормативне значення Л13 (Л13-1, Л13-2) має бути не більше ніж 15 відсотків.

Варто зазначити, що коефіцієнтний метод аналізу платоспроможності і ліквідності банку є найпростішим підходом до управління ліквідністю і застосовується в умовах слаборозвиненого банківського сектора.

Разом з цим, коефіцієнтний метод аналізу має свої переваги і недоліки.

До переваг методу можна віднести наступне: метод дозволяє вживати заходів з метою недопущення порушення співвідношення статей балансу банку, оскільки вони закріплені нормативами; дозволяє вчасно управляти ліквідністю за нормативами, застосовувати заходи щодо певних операцій, які впливають на коефіцієнти; забезпечує відповідальність та підзвітність усієї структури банку щодо їх націленості на виконання лімітів, коефіцієнтів ліквідності; не потребує значних витрат коштів на впровадження аналізу та оцінки.

До недоліків слід віднести: метод може потребувати необхідності узагальнення даних для розрахунку нормативів; не дозволяє виявити цінову складову ризику; результати можуть бути абстрактними та не точними оскільки показники розраховуються на базі загальних показників балансу; не можливо розрахувати показники на подальші періоди.

1.3. Інструменти та механізми управління платоспроможністю і ліквідністю банку

На цей час фінансовий стан українських банків не є достатньо стабільним. Основними дестабілізуючими факторами є незадовільний стан виробництва і, як слідство, неповернення кредитів, наданих підприємствам реального сектору економіки, а також достатня якість управління банками. У цілому відсоток прострочених позичок від загального обсягу становить близько 8% щорічно, а в окремих регіонах ця цифра перевищує 20%. Основним чинником нестабільності фінансового стану регіональних банків є багатогалузева або аграрна орієнтація розвитку місцевого господарства, а також конкуренція з боку великих банків. Загалом стан ліквідності банківської системи будь-якої держави залежить від впливу певних факторів, що наведені на рис. 1.6.

Досвід українських та іноземних банків свідчить про те, що головними факторами, що впливають на ліквідність, є строковість залучених депозитів

(терміновий або до запитання) та джерела їхнього походження.

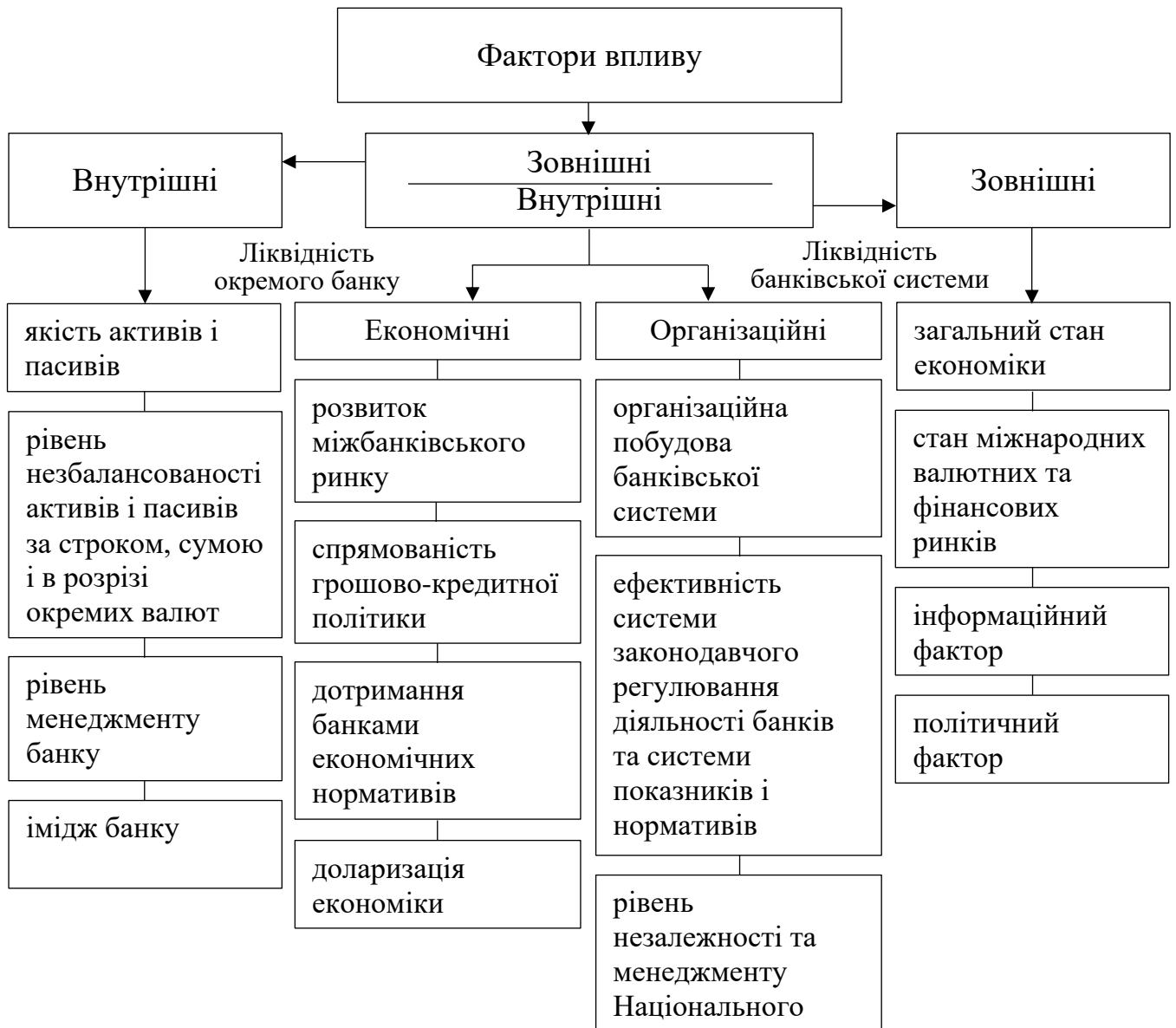

Рисунок 1.6 – Фактори впливу на ліквідність банківської системи та банків

Джерело: створено на основі [4-9]

На оцінку ліквідності банку впливають зміни в динаміці та обсязі оборотних коштів і залучених засобів, ліквідних активів і рахунків до запитання, депозитів і активів, чутливих до змін процентної ставки. Показники ліквідності при аналізі діяльності банку є основними.

Що стосується факторів впливу на ліквідність банківської системи, то вони в певній мірі збігаються з факторами впливу на ліквідність банку, але є дещо ширшими, оскільки включають фактори впливу на банківську ліквідність.

До внутрішніх факторів відносять розмір капіталу, якість активів і пасивів,

збалансованість активів за сумами і строками, навички менеджменту, склад клієнтів, ефективність процедур та планування інструментарію тощо. Зовнішні фактори, що впливають на банківську ліквідність, включають економічну ситуацію в країні, розвиток і доступ до ринків ресурсів, а також розвиток міжнародних фінансових ринків.

Банківська система в цілому та кожна окрема банківська установа потребують суворого контролю з боку регулюючих органів, оскільки банки країни відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості держави. Національний банк України, здійснюючи регулювання ліквідності кожної банківської установи, впливає на ліквідність банківської системи в цілому, і навпаки, впровадження грошово-кредитної політики, спрямованої на регулювання грошового ринку, впливає на управління ліквідністю кожного окремого банку.

Так державне регулювання ліквідності банків можна розглядати на мікро-та макрорівнях, що наведено на рис 1.7.

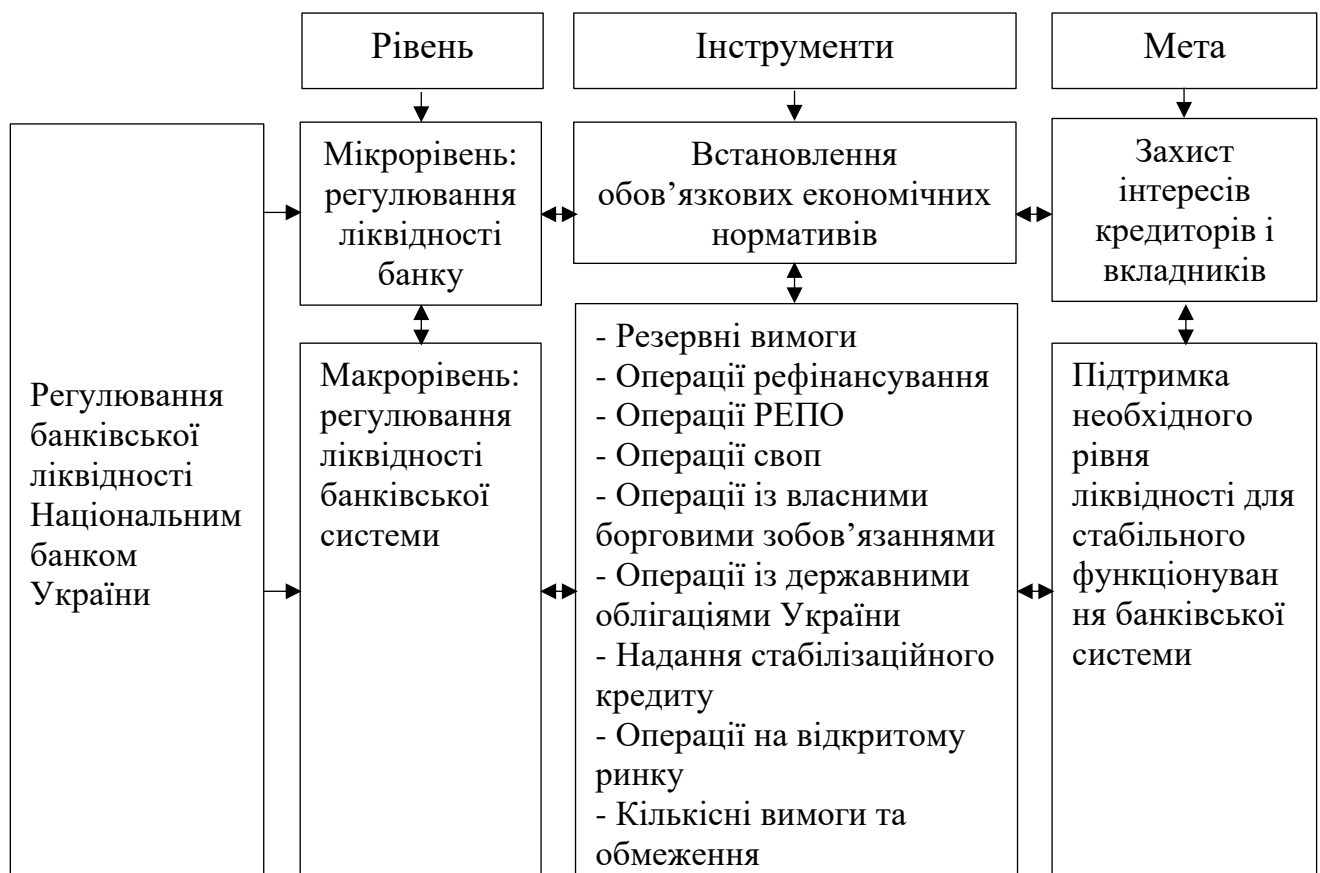

Рисунок 1.7 – Регулювання банківської ліквідності НБУ

Джерело: створено на основі [4, 6, 10, 39]

На мікрорівні для регулювання банківської ліквідності Національний банк України встановлює економічні нормативи для всіх банківських установ країни. Регулювання ж ліквідності і платоспроможності на макрорівні відбувається за рахунок обов'язкових резервних вимог Національного банку. До резервів відносять активи, які використовуються для забезпечення гарантованої ліквідності банків. За допомогою цього інструменту Національний банк встановлює норми обов'язкового резервування, що банки зобов'язані зберігати на рахунках Національного банку в залежності від обсягу залучених коштів.

Обов'язкові резервні вимоги, в першу чергу, пов'язані з показником грошової маси та ліквідності банків. У випадку зниження норми обов'язкових резервних вимог у розпорядженні банків відбувається приріст вільних резервів, з'являється можливість виконання банками своїх зобов'язань. У іншому випадку, підвищення норми обов'язкового резервування тягне за собою зменшення зазначених можливостей та пропозиції грошей.

На думку О. Аспаша існує три механізми, які банки можуть застосовувати проти кризи ліквідності, що наведені на рис. 1.8.

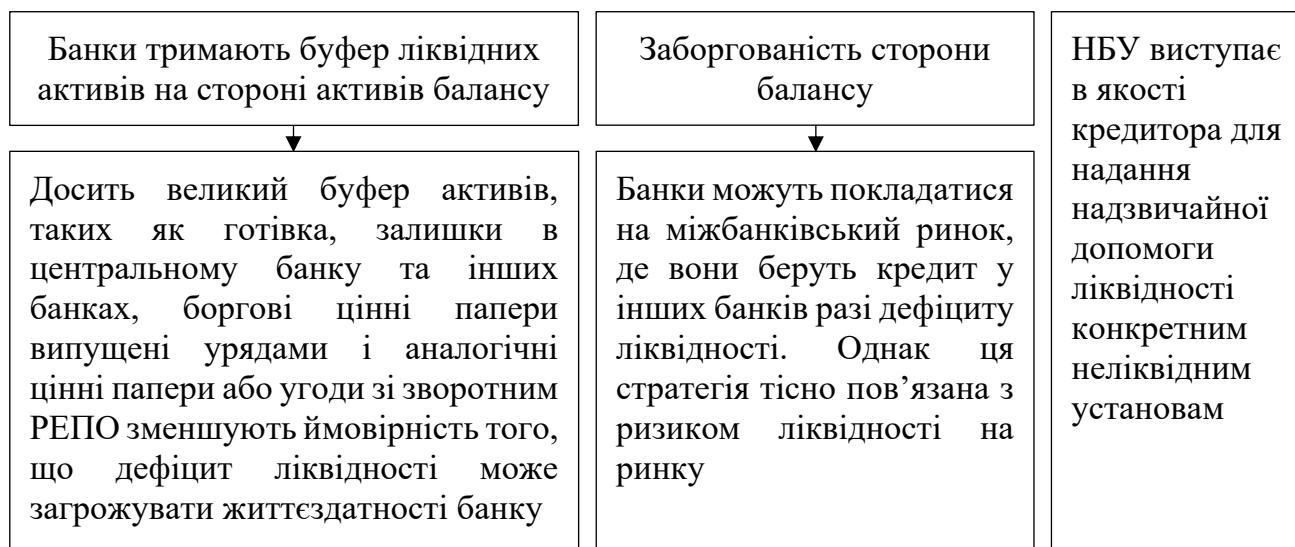

Рисунок 1.8 – Антикризисні механізми

Джерело: створено на основі [8, 9, 13]

Ризик ліквідності може бути визначений двома основними методами: дефіциту (різниця) ліквідності (ліквідна позиція) і коефіцієнтів (нормативів) ліквідності.

Дефіцит ліквідності визначається як різниця між активами і пасивами в поточний момент часу і в майбутньому. Величина від'ємного розриву між активами і зобов'язаннями є еквівалентною дефіциту ліквідності. Основний недолік цього методу полягає в тому, що не всі банки публікують дефіцит ліквідності у своїх щорічних звітах.

Під коефіцієнтами ліквідності розуміють різні балансові показники, які визначають основні тенденції ліквідності. Ці коефіцієнти підтверджують те, що у разі необхідності банк зможе покрити недостатність ліквідності у короткі терміни без значних втрат реалізуючи свої високоліквідні активи (резерви готівки, державні цінні папери, кредитні лінії в інших фінансових установах).

Монетарним інструментом регулювання ліквідності та платоспроможності на макрорівні є встановленні Національним банком мінімальні обов'язкові резерви.

Для ефективного регулювання ліквідності Національний банк використовує наступні інструменти: операції РЕПО; операції з рефінансування банків; операції з обміну іноземної валюти з метою підтримання ліквідності банків (своп); операції з власними борговими зобов'язаннями; операції з державними облигаціями України; надання стабілізаційного кредиту.

Кожний із наведених інструментів має свої особливості, які проявляються у їх сутності та способу впливу на ліквідність банків. Вони мають власні види, залежать від умов та періодичності застосування, видів забезпечення, терміну, вартості, інструментів реалізації тощо.

Отже, управління ліквідністю та платоспроможністю банку - це комплексний процес заповнення різних інструментів, які доповнюють один одного і формують середовище, яке найбільшим чином сприяє покращенню стану ліквідності усієї сукупності фінансових інструментів банку. Хоча управління ліквідністю є процесом, в якому поєднанні декілька методів, однак найбільше уваги слід приділити саме методу нормативів ліквідності і платоспроможності. Цей метод відображає ситуацію, що склалася в системі управління фінансовими інструментами банку не лише в розрізі часового чинника, а й дозволяє зіставляти різні характеристики їхнього стану.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТА ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

2.1. Загальний аналіз платоспроможності та ліквідності банків України в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану робота фінустанов залишається складною: війна затягується, а агресор надалі застосовує тактику терору. Масштабні обстріли населених пунктів та руйнування інфраструктури посилюють ризики для економіки та фінансової стабільності банківської системи.

За даними Національного банку у 2022 році ВВП впав на 29,1%, а у 2023 році зростає повільніше, ніж прогнозувалося до масованих ракетних обстрілів, що сповільнює відновлення попиту на фінансові послуги та спричиняє додаткові кредитні втрати банків.

Фінансова стійкість банківського сектору за таких умов набуває особливої ваги та відіграє ключову роль у функціонуванні економіки країни та забезпеченні стабільності фінансової системи в цілому, що має вирішальне значення для економічного розвитку, фінансової безпеки та довіри громадян до банківської сфери.

Ліквідність та платоспроможність, у свою чергу, є основою фінансової стійкості банку, забезпечення його здатності виконувати свої фінансові зобов'язання перед клієнтами та зберегти довіру суспільства.

Практично у перші дні війни Національний банк оперативно відреагував на нові виклики для банківської системи та впровадив ряд заходів, з метою безперебійної роботи банків та мінімізації впливу коштів з рахунків клієнтів банків. Серед яких слід зазначити наступні:

1. Обмежено зняття клієнтами готівкових коштів (в обсязі 100 тис. грн в день, не враховуючи виплати заробітної плати та соціальних виплат).

2. Розширено можливості підкріплення банків готівкою.

3. Запроваджено бланкове рефінансування (без обмежень за сумою терміном до 1 року з можливістю пролонгації на 1 рік).

Крім того, для забезпечення стійкості фінустанов було заборонено виплату дивідендів за 2021 рік, внесено зміни до правил оцінки банками кредитного ризику для коректного відображення “кредитних канікул”.

Ще одним важливим кроком з точки зору збільшення заощаджень у банках став дозвіл на купівлю населенням іноземної валюти (на суму еквівалентну 50 тис. грн, а згодом було дозволено купівлю валюти на суму 100 тис. грн) з подальшим розміщенням її на депозит, строком 3 та більше місяців [39].

Разом з цим, для впливу на ліквідність на мікро- та макрорівні Національний банк використав різні інструменти. Зокрема, на макрорівні – операції рефінансування, операції на відкритому ринку, стабілізаційні позики, боргові операції, операції своп, операції з державними цінними паперами, введення певних адміністративних обмежень та встановлення мінімальних резервних вимог, на мікрорівні – коефіцієнти ліквідності, а саме: коефіцієнт покриття ліквідністю та коефіцієнт чистого стабільного фінансування.

Важливим інструментом, який НБУ використав для підтримки ліквідності, є нормативи щодо формування обов’язкових резервів. Якщо впродовж 2016 - 2020 років обов’язкові резерви були практично незмінними, то впродовж 2022 - 2023 рр. цей інструмент переглядався декілька разів.

Також, Національний банк пом’якшив ряд нормативів роботи комерційних банків, що дозволило, стабілізувати їх роботу, стимулювати змінити власні бізнес-моделі, а також сконцентрувати наявні ресурси на користь кредитування важливих для української економіки галузей за підтримки держави, зокрема на фінансуванні сільськогосподарських підприємств, що дало провести посівну та зібрати врожай у 2022 році.

Аналізуючи динамку показників ліквідності банківської системи України

(табл. 2.1), слід зазначити, що впродовж 2022 року ліквідність банків залишалась доволі високою і всі ключові показники мали тенденцію до суттєвого зростання, як по банківській системі, так і по групі ощадних банків. Якщо в середньому LCR вв зросла більше як в 3 рази по банківській системі, то по групі ощадних банків у 1,38 рази. Більшість з банків зберегли показники ліквідності.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників ліквідності банківської системи України

Показники	01.01.22	01.02.22	01.07.22	01.10.22	01.01.23
Кількість діючих банків	71	71	68	67	67
LCR вв середнє значення по банківській системі, %	464,06	463,25	748,56	1104,73	1516,19
LCR вв середнє значення по групі ощадних банків, %	328,71	340,24	335,04	385,14	452,58
LCR ів, середнє значення по банківській системі, %	381,11	587,39	911,69	620,44	868,82
LCR ів, середнє значення по групі ощадних банків, %	281,44	287,28	229,53	286,81	356,85
NSFR середнє значення по банківській системі, %	222,23	222,92	194,23	197,02	238,06
NSFR середнє значення по групі ощадних банків, %	130,22	126,93	129,72	113,10	145,85

Джерело: складено на основі [39]

LCR ів – зростає за рік у 2,28 рази, при чому найвищі значення даного показника спостерігались у червні 2022 року.

Аналізуючи динаміку NSFR, як по групі ощадних банків, так і по банківській системі за 2022 рік суттєвих змін не відбулося. Станом на початок 2023 року цей показник становить по банківській системі 238,06%, а по групі ощадних банків – 145,85%, що вище від оптимального значення і свідчить про профіцит ліквідності у банківській системі України.

Зростання клієнтських коштів дало банкам можливість відмовлятися від дорогих кредитів рефінансування, які активно залучалися в періоди найбільшої непевності під час коронакризи та на початку воєнної агресії. Їхня частка у фондуванні впала до дворічного мінімуму. У результаті НБУ в листопаді зміг

відмовитися від кризового інструменту підтримки ліквідності – бланкового рефінансування [39].

Накопичений надлишок ліквідності у банківському секторі та квола реакція депозитних ставок на зміну облікової ставки змусили НБУ розпочати зв'язування ліквідності. З січня 2023 року обов'язкові резерви банків за поточними гривневими та валютними коштами зросли на 5 в.п. до 5% та 15% відповідно. Унаслідок цього рішення фінустанови зобов'язані утримувати більше коштів на коррахунку в НБУ для виконання вимог до резервів.

Разом з цим слід зазначити, що незважаючи на те, що переважна більшість банків виконує нормативи ліквідності зі значним запасом, а частка високоліквідних активів на балансах фінустанов зростає, більшість коштів, що надходять банкам, залишаються на поточних рахунках, тож строкова структура фіндування погіршується (рис. 2.1). Зокрема частка строкових коштів населення в усіх валютах знизилася із 43% перед війною до 35% на кінець жовтня [39].

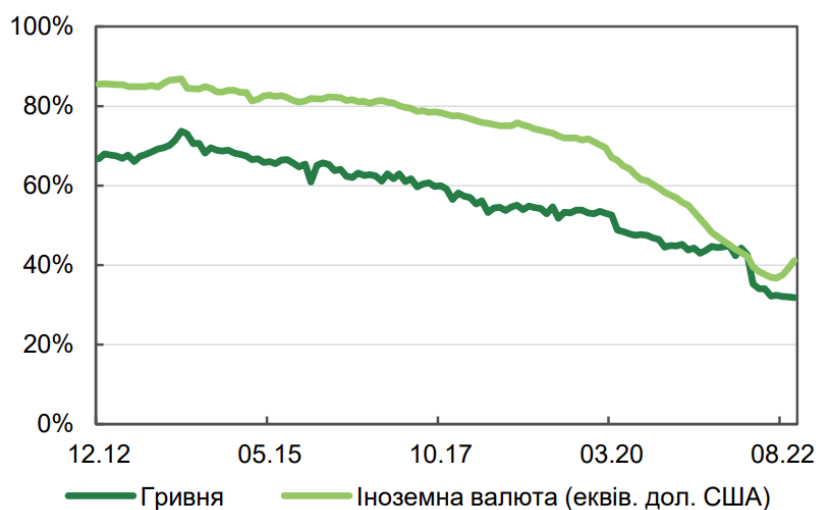

Рисунок 2.1 – Частки строкових депозитів фізичних осіб за валютами
Джерело: [36]

Аналізуючи прибуток банків можна зазначити, що станом на початок 2022 року був рекордним, у порівнянні з даними минулих років – 77 376 млн грн (табл. 2.2). Проте, у перші ж місяці він суттєво скоротився, а впродовж березня-червня 2022 року банківська система була збитковою. Найбільші збитки спостерігались у квітні 2022 року. Загалом за перше півріччя банківський сектор

продемонстрував від’ємний фінансовий результат – 4 647 млн грн. Починаючи з липня ситуація вирівнялась, станом на початок жовтня чистий прибуток склав 7 370 млн грн. За воєнний рік дохідність банківської системи впала втричі до 24 716 млн грн з 77 376 млн грн. Кількість збиткових структур зросла з 5 до 21 – із 67 діючих. Зі зменшенням прибутків знизилась і показники рентабельності активів та рентабельності капіталу, зокрема у порівнянні з даними на початок року рентабельність капіталу та активів знизилась у понад 3 рази.

Таблиця 2.2 – Аналіз прибутку та показників рентабельності банківської системи України

Показники	01.01.22	01.02.22	01.07.22	01.10.22	01.01.23
Прибуток/збиток банківської системи України, млн грн	77376	7145	-4647	7370	24716
Рентабельність активів, %	4,09	4,20	-0,46	0,48	1,18
Рентабельність капіталу, %	35,08	33,31	-4,09	4,28	10,91

Джерело: складено на основі [39]

Загальний розмір збитку 21 банку, які закінчили 2022 рік із мінусом, склав 20,8 млрд грн.

Загалом основні показники ліквідності та прибутковості банків, зазнали зниження в перші місяці війни. Проте, досить високий рівень короткострокової ліквідності був тим чинником, який дозволив банківській системі і надалі функціонувати стабільно без суттєвих втрат. Банківська ліквідність значно зросла завдяки емісійному фінансуванню державного бюджету та надходженню міжнародної допомоги. На даний час однією з основних проблем, є профіцит ліквідності, який Національний банк України планує знизити за рахунок впровадження нових вимог до обов’язкового резервування, що стимулюватиме зростання строкових депозитів. Зростання показників прибутку та прибутковості дає підстави стверджувати що ті збитки, які були завдані у перші дні війни банківська система змогла подолати, крім того має значний запас фінансової стійкості для розширення кредитування і відповідно до поступового відновлення економіки.

2.2. Аналіз платоспроможності і ліквідності АТ “Ощадбанк”

Аналіз платоспроможності і ліквідності банку є складовою частиною визначення фінансового стану банківської установи. Тож, приступаючи до аналізу платоспроможності і ліквідності розглянемо основні показники фінансового стану АТ “Ощадбанк” за 2019 – 2022 роки та їх динаміку у продовж аналізованого періоду.

Розміри активів та пасивів АТ “Ощадбанк”, темпи їх росту та приросту за 2019-2022 роки наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка активів та пасивів АТ “Ощадбанк” за 2019-2022 рр.

Показники	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Активи, тис. грн	249 101 121	233 538 884	234 971 434	243 084 228
Темпи приросту, %		-6,2	0,6	3,5
Власний капітал, тис. грн	19 551 908	21 935 199	21 887 537	23 685 022
Темпи приросту, %		12,2	-0,2	8,2
Зобов’язання, тис. грн	229 549 213	211 603 685	213 083 897	219 399 206
Темпи приросту, %		-7,8	0,7	3,0

* значення показників на кінець року.

Джерело: [22]

На рис. 2.2 зображені тенденції зміни активів та пасивів АТ “Ощадбанк”.

Як видно, обсяг активів у 2020 році зменшився, це свідчить про скорочення попиту на позики, як наслідок, втрата частини клієнтів банку, що зумовило різке падіння активів, а також збільшення кредитного ризику. Так, у 2019 році обсяг активів дорівнював 249 101 121 тис. грн, а у 2020 році зменшився на 6,2% і склав 233 538 884 тис. грн. Проте, в наступних роках ситуація покращилась і у 2021 році активи збільшились на 0,6% до 234 971 434 тис. грн, а у 2022 році на 3,5% до 243 084 228 тис. грн.

Зменшення обсягу активів банку у 2020 році стало наслідком впливу пандемії COVID-19 на економіку України в цілому та на банківський сектор зокрема.

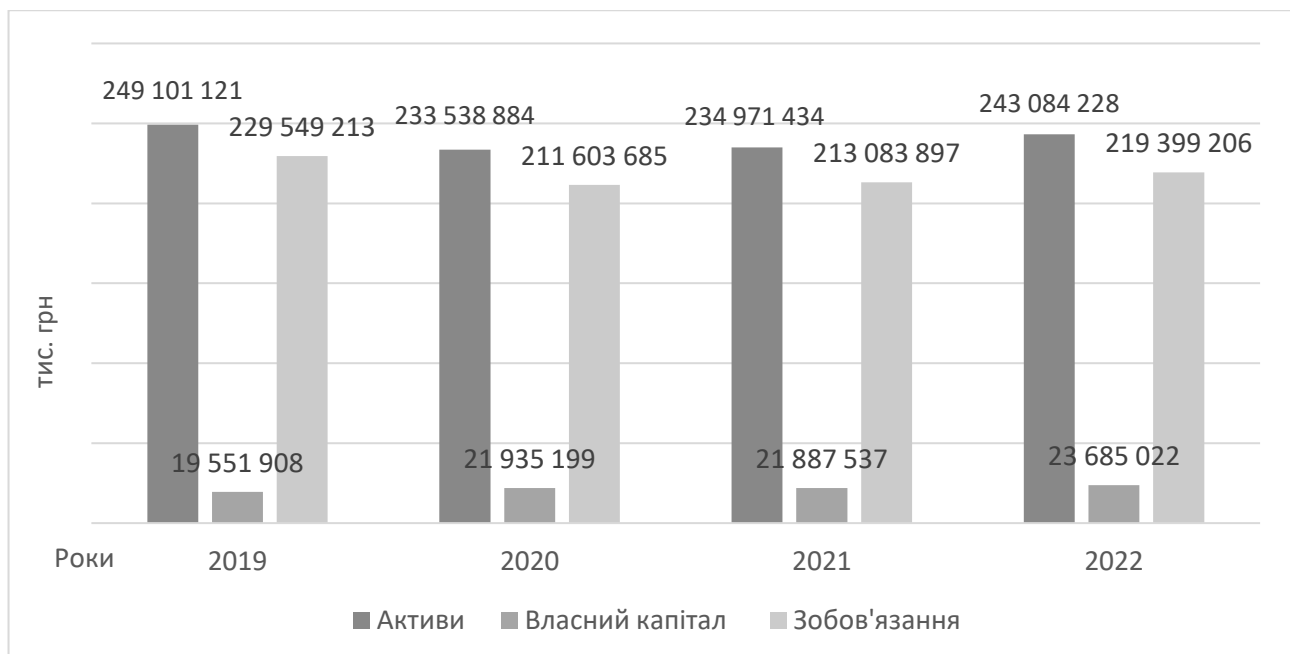

Рисунок 2.2 – Динаміка активів та пасивів АТ “Ощадбанк” за 2019-2022 роки
Джерело: складено на основі [22]

Пасиви банку у аналізованій період збільшились на 21,1% з 19 551 908 тис. грн у 2019 році до 23 685 022 тис. грн у 2022 році, хоча було і незначне зменшення у 2021 році на 0,2%.

Обсяги зобов'язань банку, як і активи, також мали значне просідання (на 7,8%) у 2020 році та у подальшому поступово зростали на 0,7 та 3% у 2021 та 2022 роках. Поступове збільшення обсягів зобов'язань банку перед клієнтами банку свідчить про розширення джерел запозичених коштів банку та розширення клієнтської бази за рахунок збільшення обсягів залучених ресурсів, а отже і ефективності банківської діяльності в цілому. В свою чергу, слід зазначити, що збільшення обсягів зобов'язань банку впливає на зростання кредиторської заборгованості.

За наведеними у табл. 2.4 даними прослідкуємо динаміку кредитного портфеля банку протягом 2019-2022 років. У 2020 році відбулося значне зменшення коштів юридичних осіб у зобов'язаннях банку у порівнянні із збільшенням обсягів у 2021 році та помірним зменшенням цього показника у 2022 році. Коливання обсягів відбулось в наслідок впливу пандемії COVID-19 у 2021 році та збройної агресії Російської Федерації у 2022 році.

Таблиця 2.4 –Динаміка структури депозитів за вкладниками АТ “Ощадбанк”

Показники	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Кошти юридичних осіб, тис. грн	82 082 716	58 687 396	66 852 309	62 415 495
Темпи приросту, %		-28,5	13,9	-6,6
Кошти юридичних осіб на вимогу, тис. грн	66 638 635	38 929 476	57 549 519	54 304 521
Темпи приросту, %		-41,6	47,8	-5,6
Кошти фізичних осіб, тис. грн	104 812 775	125 609 156	121 770 406	166 734 768
Темпи приросту, %		19,8	-3,1	36,9
Кошти фізичних осіб на вимогу, тис. грн	27 386 053	43 415 691	53 373 263	95 900 780
Темпи приросту, %		58,5	22,9	79,7
Відрахування до резерву під знецінення дебіторської зобов'язаності, тис. грн	-289 881	-9 667	60 726	26 844
Темпи приросту, %		-96,7	-728,2	-55,8

* значення показників на кінець року.

Джерело: [24-27]

Так, обсяги коштів юридичних осіб, зменшились на 28,5% у 2020 році до 58687396 тис. грн з 82082716 тис. грн у 2019 році, збільшились на 13,9% та зменшились на 6,6% і склали 66 852 309 тис. грн та 62 415 495 тис. грн у 2021 та 2022 роках відповідно.

Зміни обсягів коштів юридичних осіб на вимогу за період, що аналізується відбувались з такою ж тенденцією як і строкових депозитів але тільки з більшою амплітудою. У 2020 році зменшення склало 41,6%, у 2021 збільшення на 47,8% та у 2022 році зменшення на 5,6%. Такі коливання були обумовлені відсутністю зайвих коштів у бізнеса у 2020 та 2022 роках через причини зазначені вище і їх надлишок через повільне зростання економіки у після пандемійний 2021 рік.

При цьому обсяг коштів фізичних осіб за аналізований період змінювався протилежно тенденціям змін обсягів коштів юридичних осіб. Так у 2020 році їх

обсяг збільшився на 19,8% до 125 609 156 тис. грн з 104 812 775 тис. грн, проте у 2021 році зменшився на 3,1%, а у 2022 збільшився на 36,9% що склало 121 770 406 тис. грн і 166 734 768 тис. грн відповідно. Такі зміни у 2020 році відбулись через накопичення коштів домогосподарствами внаслідок зменшення можливостей їх витратити під час пандемії та запровадження карантинних обмежень. У 2021 році через поступове зменшення карантинних обмежень обсяг зменшився на 3,1% до 121 770 406 тис. грн, проте у 2022 збільшився на 36,9% до 166 734 768 тис. грн через початок збройної агресії РФ та обмеженості інструментів інвестування (збереження) коштів громадянами у зв'язку із збільшенням інфляції та значним підвищення курсу долара до гривні.

Така сама ситуація відбулась і з обсягом коштів фізичних осіб на вимогу тільки із більш високою амплітудою. У 2021 році обсяг коштів збільшився на 58,5%, у 2021 на 22,9%, а у 2022 на 79,7%. За аналізований період обсяг коштів збільшився з 27 386 053 тис. грн у 2019 році до 95 900 780 тис. грн у 2022 році, що склало 350%. Такі високі показники були обумовлені через невизначеність тривалості у часі пандемії, глибини інфляційних процесів та тривалості збройної агресії. Тому кошти фізичними особами розміщувались на рахунках які дозволяли їх повернення на вимогу.

На рис. 2.3 наведена динаміка депозитів АТ “Ощадбанк” за 2019-2022 роки.

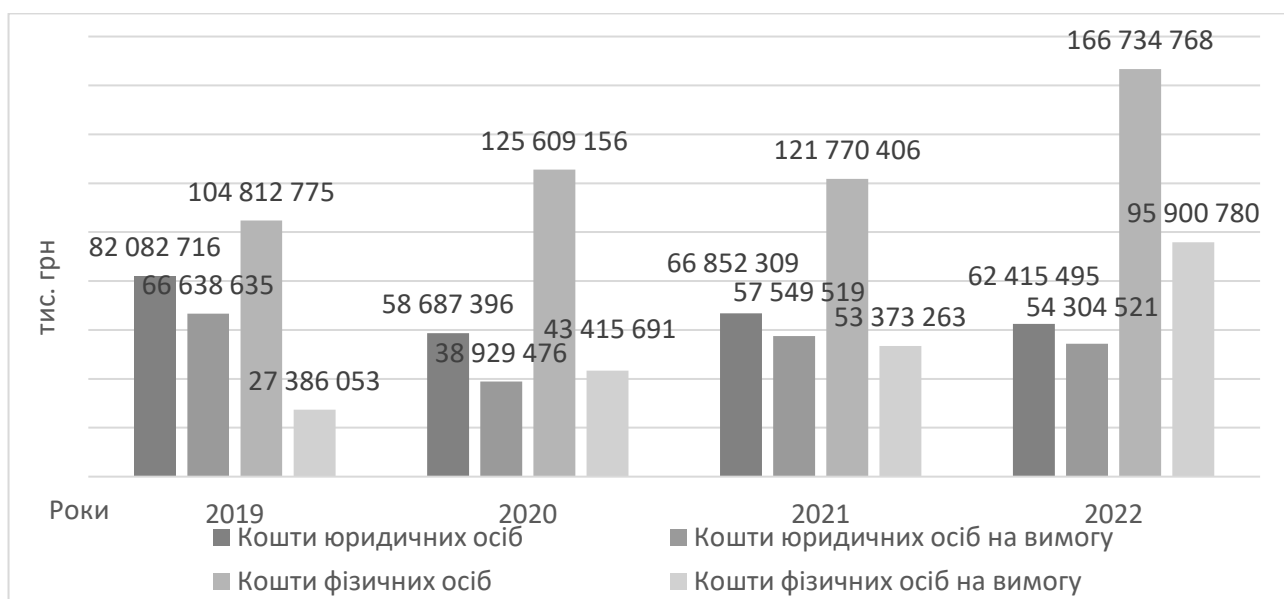

Рисунок 2.3 – Розподіл депозитів АТ “Ощадбанк” за вкладниками

Джерело: складено на основі [24-27]

Для кращого розуміння динаміки кредитного портфеля банку за період, що аналізується розрахуємо показники абсолютного відхилення, темп росту та приросту кредитного портфеля банку. Отримані результати наведені у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка показників кредитного портфеля АТ “Ощадбанк”

Показники	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Кредитна заборгованість клієнтів, тис. грн	65 168 344	63 226 077	74 754 086	83 215 595
Абсолютний приріст, тис. грн		-1 942 267	11 528 009	8 461 509
Темпи приросту, %		-3,0	18,2	11,3

Джерело: складено на основі [24-27]

Як видно з табл. 2.5 у 2020 році порівняно з 2019 відбулося зменшення кредитного портфеля на 3,0%. Проте, у 2021 та 2022 роках обсяги кредитної заборгованості клієнтів збільшились на 18,2% та 11,3% і склали 74 754 086 тис. грн та 83 215 595 тис. грн відповідно. У цілому, за період 2019-2022 років відбулося збільшення кредитного портфеля АТ “Ощадбанк” на 27,7%, що загалом є характеристикою позитивної динаміки активної кредитної політики банку.

Загальна динаміка обсягів кредитного портфеля банку наведена на рис. 2.4.

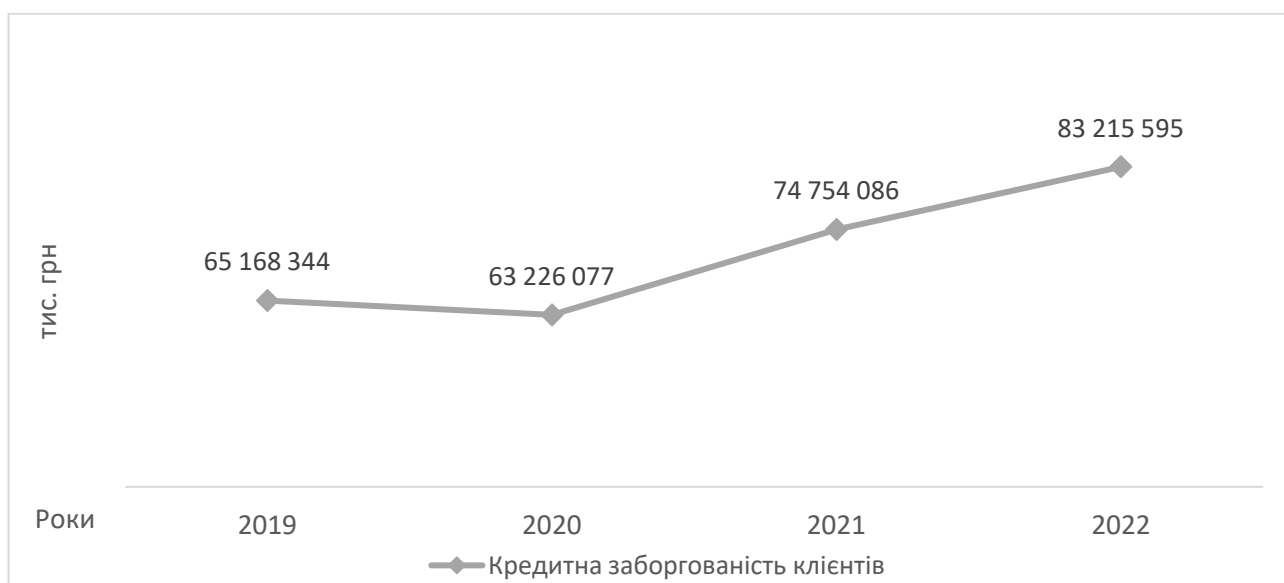

Рисунок 2.4 – Динаміка обсягів кредитного портфеля АТ “Ощадбанк”

Джерело: складено на основі [24-27]

Наведена інформація на рис. 2.5 показує, що більша частина кредитів та заборгованості клієнтів банк припадає на юридичних осіб. Так, у 2019 році на юридичних осіб приходилось 88,4% від загальної заборгованості клієнтів банку, а на фізичних осіб лише 11,6%, однак, у 2020 та 2021 роках поступово збільшується заборгованість фізичних осіб і співвідношення становить 85,9 на 14,1% та 81,8 на 18,2% відповідно, проте у 2022 році відбувається суттєве зменшення кредитів та заборгованості фізичних осіб на 4,4% у порівнянні із попереднім роком до рівня 18,8% у зв'язку із збройною агресією РФ.

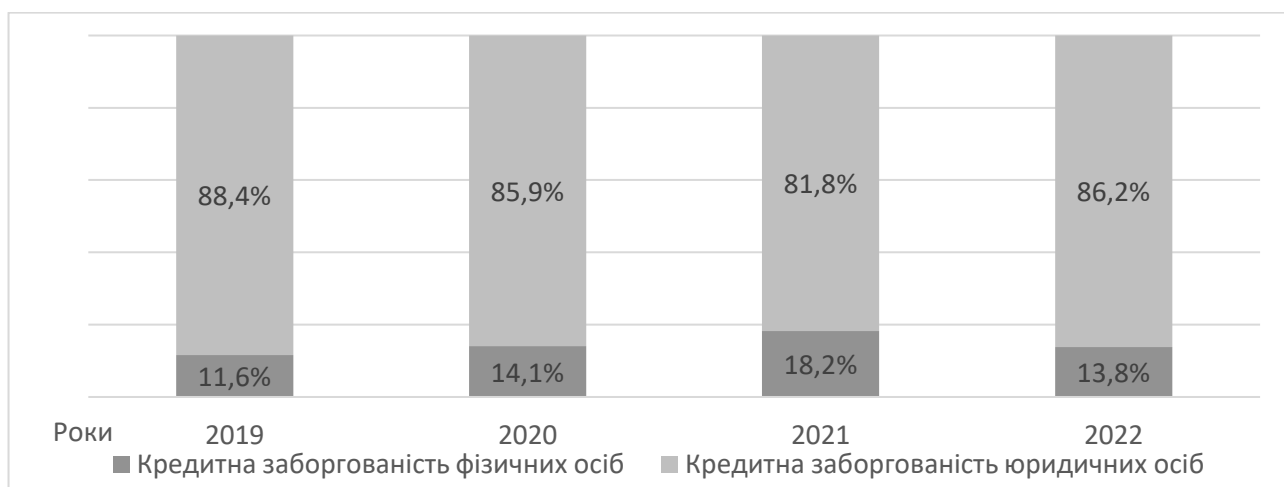

Рисунок 2.5 – Розподіл кредитного портфеля АТ “Ощадбанк” за юридичними та фізичними особами

Джерело: складено на основі [24-27]

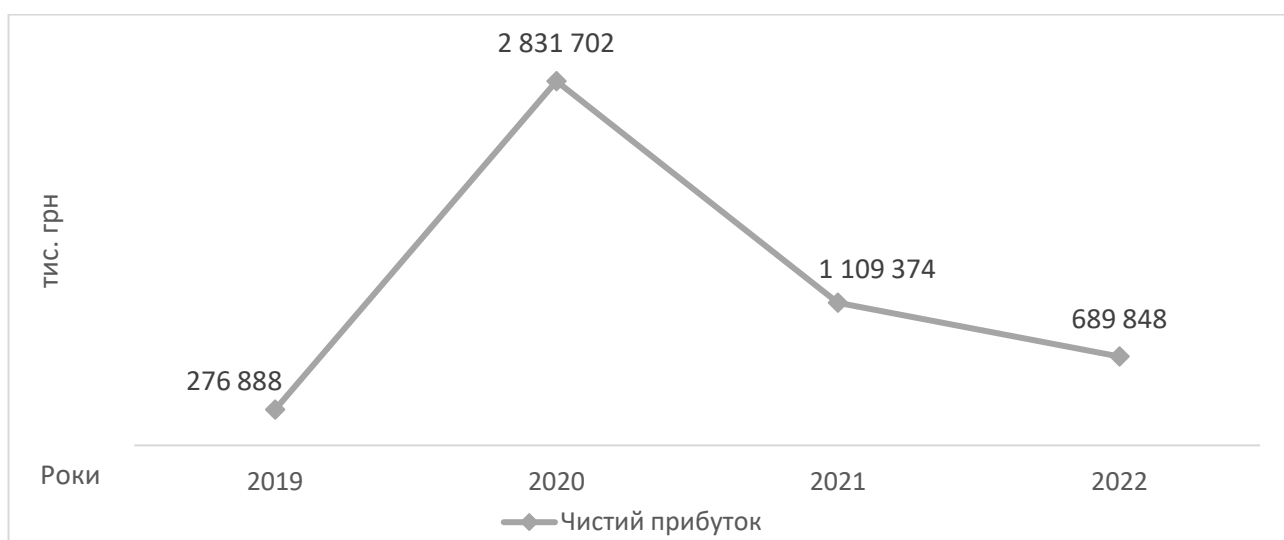

Рисунок 2.6 – Динаміка чистого прибутку від діяльності АТ “Ощадбанк”

Джерело: складено на основі [24-27]

Як видно на рис. 2.6 за останні чотири роки чистий прибуток АТ “Ощадбанк” як швидко збільшувався, так і швидко зменшувався. Так, у 2019 році прибуток банківської установи склав 276 888 тис. грн, а вже у наступному 2020 році збільшився більше ніж в 10 разів та становив 2 831 702 тис. грн. Таке значне збільшення чистого прибутку відбулось внаслідок зниженню процентних витрат через здешевлення фондування, збільшення доходів від розрахунково-касового обслуговування клієнтів, переоцінки облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), зростання строкової ресурсної бази по депозитах (особливо фізичних осіб), зниження рівня непрацюючих кредитів (проведення їх реструктуризації). Проте, у 2021 році чистий прибуток банку значно зменшився у порівнянні з попереднім роком і склав 1 109 374 тис. грн. Зниження прибутку стало через значний від’ємний торговий результат (4,4 млрд грн), який спричинено посиленням гривні та відповідною індексацією цінних паперів у портфелі АТ “Ощадбанк”. У 2022 році чистий прибуток банку зменшився до 689 848 тис. грн, що у 1,6 рази менше ніж у 2021 році, що спричинено наслідками російської агресії. У продовж року пошкоджено 164 відділення банку, кількість персоналу скоротилась на 5 тисяч осіб. Крім того, банк доформував резерви минулого року на 12,1 млрд грн. (через можливі втрати внаслідок погіршення якості кредитного портфеля), вступив до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, сплативши 777 млн. грн. внесків, що відповідно зменшило обсяг річного прибутку порівняно з попереднім роком. Попри роботу в умовах воєнного стану банк зберіг стабільність роботи та забезпечив прибуткову діяльність.

Як зазначалося раніше, найбільш поширеним методом аналізу ліквідності та платоспроможності банківських установ є коефіцієнтний аналіз, що в Україні проводиться за допомогою нормативів та коефіцієнтів, нормативні значення яких наведені у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Нормативні значення та зміст нормативів і коефіцієнтів платоспроможності та ліквідності банків України

Показники ліквідності та платоспроможності	Зміст нормативу	Нормативне значення
1	2	3
Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку - Н1		Не менше 200 млн. грн.
Норматив достатності регулятивного капіталу - Н2	Відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру	Не менше 10%
Норматив достатності основного капіталу - Н3	Визначає достатність капіталу банку для проведення активних операцій з урахуванням ризиків, що характерні для різноманітних видів банківської діяльності	Не менше 7%
Норматив короткострокової ліквідності - Н6	Визначає мінімально необхідний обсяг активів банку для забезпечення виконання своїх короткострокових зобов'язань (до одного року)	Не менше 60%
Коефіцієнт покриття ліквідністю - LCR	Відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності (характерного для кризових періодів, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів)	Не менше 100%
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування - NSFR	Визначає мінімальний рівень ліквідності банку на горизонті один рік	Не менше 100%
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента - Н7	Встановлює обмеження кредитного ризику, який виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами або групою пов'язаних контрагентів своїх зобов'язань	Не більше 25%
Норматив великих кредитних ризиків - Н8	Встановлює обмеження концентрації кредитного ризику за окремими контрагентами або групою пов'язаних контрагентів	Не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами - Н9	Встановлюється для обмеження ризику операцій з пов'язаними з банком особами, зменшення негативного впливу операцій з пов'язаними з банком особами на діяльність банку	Не більше 25%

1	2	3
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою - Н11	Встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з інвестуванням в акції, паї, частки та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи	Не більше 15%
Норматив загальної суми інвестування - Н12	Встановлюється для обмеження ризику, що з здійсненням банком інвестиційної діяльності. Характеризує використання капіталу банку для придбання акцій (паїв, часток) будь-якої юридичної особи	Не більше 60%
Ліміт загальної відкритої валютної позиції банку - Л13	Встановлює обмеження загальної величини відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку	Не більше 15%

Джерело: створено на основі [18-21]

Для проведення коефіцієнтного аналізу банку необхідно визначити відповідність між коефіцієнтами та їх нормативними значеннями. Значення нормативів та коефіцієнтів ліквідності і платоспроможності АТ “Ощадбанк” зазначені у табл. А.1.

Для аналізу платоспроможності та ліквідності АТ “Ощадбанк” обрано період 2020-2022 роки, оскільки протягом 2018-2020 років Національним банком України було запроваджено перехід до нових нормативів ліквідності та введено декілька перехідних періодів у продовж яких нормативні значення змінювались, а деякі нормативи було скасовано або введено (див. рис. 1.4.).

Динаміка основних нормативів платоспроможності та ліквідності АТ “Ощадбанк” за 2020-2022 роки наведена на рисунках Б.1 та В.1.

Для дослідження платоспроможності та ліквідності АТ “Ощадбанк” проаналізуємо наступні нормативи і коефіцієнти: норматив достатності регулятивного капіталу, норматив достатності основного капіталу, норматив короткострокової ліквідності, коефіцієнт покриття ліквідністю, коефіцієнт чистого стабільного фінансування.

Як видно на рис. Б.1 динаміка нормативів капіталу за аналізуємий період не має вираженого тренду, натомість на деяких проміжках часу має тенденцію як до

збільшення так і до зменшення.

Так, норматив достатності регулятивного капіталу (Н2), який відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями грошового характеру, на протязі трьох кварталів 2020 року суттєво зростає з 13,13 до 18,69%, у четвертому кварталі 2021 року зростання уповільнюється та досягнувши 19,0%, свого максимального значення, починає помірно зменшуватись до 15,48% у першого кварталу 2022 року. У другому кварталі 2022 року відбулось стрімке падіння до 12,07% и мінімального свого значення 11,39% показник досяг у третьому кварталі 2022 року, після чого він значно збільшився до 16,11% у четвертому кварталі 2022 року.

Отже, протягом аналізованого періоду фактичні значення коефіцієнта достатності регулятивного капіталу були більшими за нормативне значення у 10%, що свідчить про здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями грошового характеру. Проте, протягом другого кварталу 2022 року цей показник був майже на межі нормативного значення, що сталося внаслідок значного зменшення регуляторного капіталу, через зростання кредитних та операційних ризиків пов'язаних з початком збройної агресії Російської Федерації, і існувала загроза платоспроможності банку.

Динаміка змін нормативу достатності основного капіталу (Н3), який визначає достатність капіталу банку для проведення активних операцій з урахуванням ризиків різноманітних видів банківської діяльності, співпадає з тенденціями нормативу достатності регулятивного капіталу, тільки максимального значення у 14,45% норматив набуває у четвертому кварталі 2021 року, зростаючи від 9,66% з першого кварталу 2020 року, а мінімального значення – 9,29%, так само, у третьому кварталі 2022 року, після чого зростає до 11,07% у наступному кварталі.

Протягом періоду, що аналізується, значення коефіцієнта достатності основного капіталу перевищувало нормативне значення у 7%, що відображає спроможність банку захистити кредиторів і вкладників від непередбачуваних збитків, яких може зазнати банк. Свого мінімального значення, так само, як і норматив достатності регулятивного капіталу, показник досяг у продовж другого

кварталу 2022 р., переважно через зменшення вартості основного капіталу з початком збройної агресії Російської Федерації.

Динаміка показників ліквідності за аналізований період (рис. В.1), так само, як і нормативів капіталу банку, не має вираженої тенденції к зростанню чи падінню, а має коливання і на певних проміжках як збільшується так і зменшується. Так, норматив короткострокової ліквідності (Н6), який характеризує платоспроможність банку та його здатність виконувати поточні зобов'язання, упродовж чотирьох кварталів 2020 року поступово зменшувався та досягнув у першому кварталі 2021 року мінімального значення 64,84%, у порівнянні з 80,46% у першому кварталі 2020 року. На наступному етапі протягом двох кварталів показник зростав та досягнув 75,60% у третьому кварталі 2021 року. Впродовж наступного кварталу значення майже не змінюється, проте у першому кварталі 2022 року зменшується до 69,96%. З другого кварталу 2022 року Національним банком України норматив скасовано.

Протягом всього періоду значення коефіцієнту Н6 перевищувало нормативний рівень, що складає не менше 60%. Це свідчить про те, що банк виконував короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів. При цьому найменших значень показник досягав у перших кварталах 2021 та 2022 років у зв'язку із зменшенням обсягу поточних активів банку через економічні наслідки впливу пандемії наприкінці 2020 року та напруження ситуації на кордоні України з Росією наприкінці 2021 року.

Як зазначалось вище, з 01.08.2020 Національним банком України, на заміну нормативу короткострокової ліквідності (Н6) введено коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR), який визначає мінімальний рівень ліквідності банку на горизонті один рік.

Протягом терміну запровадження нормативу, упродовж аналізованого періоду, значення коефіцієнту після зростання його у третьому кварталі 2021 року до значення 208,52% у порівнянні з попереднім 167,36%, кварталом його введення, знизився до значенням 174,62% у четвертому кварталі 2021 року та у подальшому коливався у межах 181-167%.

Враховуючи те, що нормативне значення коефіцієнту Національним банком України встановлено на рівні не менше 100%, а протягом терміну його запровадження мінімальне значення у банку склало 163,63%, що значно перевищує встановлений норматив, свідчить про те, що банк виконував свої короткострокові зобов'язання. Проте, значне збільшення коефіцієнту може вказувати й на неефективне використання фінансових активів або використання їх не за цільовим призначенням.

Динаміка коефіцієнтів покриття ліквідністю (LCR), які відображає рівень стійкості банку до короткострокових шоків ліквідності, як за всіма валютами (LCR BB) так і в іноземній валюті (LCR IB) за період, що аналізуються, мають коливальний характер. Так, коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR BB) після зниження до 267,80% у другому кварталі 2020 року, протягом наступних двох кварталів зростає та досягає максимального значення 381,21% у четвертому кварталі 2020 року. Після чого, на протязі шести кварталів поспіль значення коефіцієнт поступово зменшується та досягає свого мінімального значення 248,06% у другому кварталі 2022 року. У наступних двох кварталах значення показника зростає та у четвертому кварталі 2022 року становить 312,28%.

Тож, протягом періоду, що аналізується, значення коефіцієнту покриття ліквідністю за всіма валютами значно (в рази) перевищує нормативне (не менше 100%), що свідчить про достатність високоякісних ліквідних активів банку для покриття можливих відтоків коштів під час короткострокових шоків ліквідності. Навіть на початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації у перший-другий квартал 2022 року, коли показник досягав свого мінімального значення через шоківий відтік коштів клієнтів, він був у два з половиною рази більше нормативного значення, що свідчило про фінансову стійкість банківської установи.

Динаміка коефіцієнту покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR IB) дещо відрізняється від динаміки показника за всіма валютами, так після зростання до 226,44% у другому кварталі 2020 року з 157,37% у попередньому, коефіцієнт покриття ліквідністю залишається практично стабільним на протязі чотирьох

кварталів, після чого у третьому кварталі 2021 року зростає до 243,31%, а потім у продовж двох кварталів знижується та досягає мінімального значення 149,62% у першому кварталі 2022 року. Наступні три квартали значення коефіцієнту поступово зростає і у четвертому кварталі 2022 року становить 217,46%.

Отже, значення коефіцієнту покриття ліквідністю в іноземній валюті у аналізуємий період змінювалось менш динамічно, у порівнянні з показником за всіма валютами, і майже на всіх інтервалах перевищувало нормативне значення у 100% більше ніж у два рази, за винятком, першого кварталу 2020 року коли показник мав значення 157,37% та збільшувався завдяки зростанню ліквідних активів банку, та першого-другого кварталу 2022 року, коли показник досягав свого мінімального значення через шоковий відтік коштів клієнтів після початку збройної агресії, проте значення показника у 149,62% у півтора рази перевищувало норматив, що гарантувало виконання своїх зобов'язань перед клієнтами банку.

Підсумовуючи, можна зазначити, що аналіз основних показників платоспроможності і ліквідності АТ "Ощадбанк" показав, що за аналізований період банк дотримувався встановлених Національним банком України нормативів з платоспроможності і ліквідності та забезпечував своїми активами здатність погашати будь-які вимоги за зобов'язаннями перед клієнтами, що розмістили свої гроші в банку на поточних, вкладних, депозитних рахунках, а також перед кредиторами по господарській діяльності та акціонерами банку. Звичайно, перевищення нормативних значень коефіцієнтів можна вважати позитивним явищем щодо діяльності банку, але значне відхилення від оптимального значення вказує на вкладення коштів банку лише у високоліквідні активи, які зазвичай, менш дохідні, ніж активи з більшим строком вкладення коштів.

2.3. Проблеми управління платоспроможністю і ліквідністю банку та напрямки їх вирішення

Однією із найбільших проблем забезпечення ліквідності банку є незбалансованість між залученими та наданими грошовими коштами. Причиною такої незбалансованості є висока мінливість фінансових ринків та економіки в цілому, що змушує вкладників, кредиторів та інвесторів розміщувати кошти в банк на короткі терміни, тоді як позичальників залучати кошти на більш тривалий термін. Це призводить до невідповідності між строками погашення активів та зобов'язань банку.

Ще однією причиною невідповідності строків між активами та зобов'язаннями є велика частка зобов'язань, які потребують негайного виконання, таких як депозити до запитання фізичних та юридичних осіб, а також кореспондентські рахунки інших банків. Тому кожен банк повинен мати достатні резерви та бути готовим задовільнити невідкладний попит вкладників та банків-кореспондентів на грошові кошти. В іншому випадку, це може негативно вплинути на фінансовий стан банку в період кризи ліквідності.

Іншим джерелом потенційних проблем з ліквідністю є чутливість банку до змін процентних ставок. Коли процентні ставки зростають, деякі вкладники, зокрема ті, які мають строкові депозити, вилучають свої кошти з банку в пошуку більш високих прибутків в інших фінансових установах. Також при збільшенні процентних ставок багато клієнтів, які взяли позики можуть призупинити подачу нових заявок на кредити або прискорити використання кредитних ліній, які ще мають низькі процентні ставки. Отже, для стримання відтоку клієнтів банку та коштів на їх рахунках необхідно тримати процентні ставки на певному рівні, оскільки зміна процентних ставок відбивається на попиті клієнтів, а також на залучені депозити та надані кредити, що значно впливає на ліквідність та дохідність банку. Крім того, зміна процентних ставок має вплив на ринкову вартість активів,

продаж яких може знадобитися банку для отримання додаткових високоліквідних коштів, а також має безпосередній вплив на вартість позик на грошовому ринку.

Існують різноманітні фактори, що впливають на ліквідність банківських установ. Вони поділяються на внутрішні та зовнішні [31].

При чіткому зрозумінні ступеню впливу кожного з факторів менеджмент банку може мінімізувати ризики шляхом коригування значення нормативів та коефіцієнтів, необхідних для поліпшення фінансового стану банку та його стабільності і надійності з боку клієнтів.

Внутрішні фактори впливу на ліквідність – це фактори, на які банківська установа може вплинути за допомогою ефективного управління ліквідністю. Внутрішні фактори включають: дисбаланс грошових потоків, який виникає внаслідок невідповідності вимог та зобов'язань банку; структуру та стабільність депозитної бази; наявність достатності капіталу; якість активів; фінансовий стан та репутація банку, яка впливає на можливість банку запозичити кошти із зовнішніх джерел; неправильна стратегія управління ліквідністю, яка переважно проявляється через пріоритетність прибутковості над ліквідністю [32].

Невідповідність вимог та зобов'язань банку призводить до дисбалансу грошових потоків. Під цим розуміється невідповідність вимог та зобов'язань за термінами погашення, що у свою чергу може призвести до проблем із ліквідністю, адже, здебільшого, строки погашення зобов'язань є значно меншими ніж строки погашення вимог, особливо у короткостроковому періоді. Депозити є найбільшим джерелом поповнення ліквідності банків, і тому структура та стабільність депозитної бази має значний вплив на їх ліквідність.

Найбільш стабільними фінансовими ресурсами є депозити до запитання, які не піддаються впливу зміни процентної ставки і не завдають значних затрат банку. Проте, недоліком депозитів до запитання є важкість прогнозування руху грошових коштів, що обмежує здійснення банками середньо- та довгострокових активних операцій. З іншого боку, строкові депозити є більш прогнозованими, але піддаються впливу зміни процентної ставки, що може негативно вплинути на ліквідність банківської установи в майбутньому.

Крім цього, важливу роль в управлінні ліквідністю та платоспроможністю банку відіграє достатність капіталу. Власний капітал, виконуючи захисну функцію, є своєрідним “буфером”, за допомогою якого банк може покривати збитки у процесі своєї діяльності. Високий обсяг власного капіталу свідчить про надійність банківської установи, що значно підвищує довіру клієнтів до установи. Висока довіра клієнтів до банку знижує ризик відтоку грошових коштів із депозитів, що позитивно впливає на ліквідність банківської установи. Саме з метою зменшення ризиків втрати коштів кредиторів, інвесторів та вкладників Національний банк створив нормативи капіталу, які банки зобов’язані дотримуватися [33].

Невід’ємною складовою управління ліквідністю банку є оцінка якості його активів. Якісні активи позитивно впливають на ліквідність банку, оскільки їх легко можна перетворити у грошові кошти. Головними елементами, що характеризують якість активів є: забезпечення; резерви, створені під активні операції; можливість швидкої трансформації в грошові кошти; фінансовий стан позичальників та дохідність активів.

Фінансовий стан позичальників є визначальним фактором в управлінні ліквідністю, оскільки його дохід та матеріальні активи є основним джерелом погашення боргових зобов’язань. Фінансовий стан позичальника визначається за допомогою оцінки його кредитоспроможності. Кредитоспроможність позичальника є обернено пропорційна до ризику неповернення кредиту та процентів за ним, висока кредитоспроможність позичальника призводить до зниження кредитного ризику, що позитивно впливає не тільки на якість активів, але й на ліквідність в цілому.

Крім внутрішніх факторів впливу на ліквідність банку існують зовнішні фактори, на які банк не може вплинути. До них відносять: грошово-кредитна політика центрального банку; стан грошового ринку; низька ліквідність певних сегментів фінансового ринку для конкретних видів активів, що ускладнює їх швидкий продаж за прийнятною ціною; можливість запозичення коштів у центрального банку; регулятивні обмеження в країні та загальні кризові явища в економіці, які утруднюють залучення коштів із зовнішніх джерел [34].

Не менш важливим зовнішнім чинником впливу на ліквідність банківської установи є стан грошового ринку. Саме грошовий ринок є чи не найголовнішим зовнішнім джерелом поповнення ліквідності банку та підвищення його резервної позиції. Стабільний стан грошового ринку збільшує можливості банку залучити додаткові ліквідні кошти, які можуть покрити дисбаланс між зобов'язаннями та активами за термінами і валютою погашення. В кризовий період резервна позиція ліквідності банку знижується, адже в банку зменшується можливість залучити додаткові грошові кошти через дефіцит грошових коштів та нестійку фінансову стійкість банків, що збільшує кредитний ризик банків-позичальників. Тому, здебільшого, банки-позичальники здійснюють кредитування під додаткове забезпечення та під вищу процентну ставку, що негативно може вплинути на фінансовий результат діяльності банків боржників [35].

Для вирішення зазначених проблем, підвищення ліквідності та зміцнення свого фінансового стану банки можуть використовувати різні стратегії та підходи.

Збільшити свою ліквідність банки можуть шляхом:

- скорочення термінів погашення активів;
- підвищення середньої ліквідності активів;
- збільшення термінів погашення зобов'язань;
- збільшення власного капіталу;
- зменшення зобов'язань;
- гарантування ліквідності.

Скорочення терміну погашення активів. Може бути корисними в двох варіантах. По-перше, якщо банк скорочує термін погашення певного активу (кредитів чи ін.) до моменту настання ризику недостатності ліквідності, в цьому випадку банк може розраховувати на ліквідні кошти в момент виникнення своїх зобов'язань, тим самим покриваючи свої ризики. По-друге, якщо банк скорочує термін погашення кредитів або інших активів, ці активи одразу стають активами з коротким термін погашення, що робить їх достатньо ліквідними.

Підвищення середньої ліквідності активів. Активи, термін погашення яких сплине за горизонтом потенційного або фактичного дефіциту ліквідних коштів все

одно можуть бути джерелом ліквідності, якщо вони будуть вчасно перепродані без додаткових витрат.

Збільшення термінів погашення зобов'язань. Якщо банк має наявні зобов'язання, варто застосувати практику щодо збільшення терміну погашення. Чим довший термін погашення зобов'язання, тим менша ймовірність його погашення у період знаходження банку в кризі ліквідності.

Збільшення власного капіталу. Звичайні акції приблизно еквівалентні перпетуальним облігаціям (з вічним терміном погашення), але мають додаткову перевагу – вони не потребують сплати відсотків або інших періодичних платежів. При цьому дивіденди, зазвичай, виплачуються лише з прибутку, а отримані ліквідні активи з продажу акцій можна використати для покриття ризиків.

Зменшення зобов'язань. Зменшення обсягу зобов'язань щодо виплати готівки сьогодні – зменшує потенційний відтік в майбутньому, покращуючи збалансованість джерел і використання ліквідних коштів.

Гарантування ліквідності. Банк може укласти угоди з іншими банками, страховими компаніями або навіть центральним банком, щоб гарантувати наявність готівки в майбутньому, якщо це необхідно.

Впроваджуючи запропоновані заходи, банки можуть посилити свої можливості з управління ліквідністю, збалансувати свої активи і пасиви та пом'якшити негативний вплив волатильності, невідповідності строків погашення та коливань процентних ставок на свою позицію ліквідності. Для банків дуже важливо постійно адаптувати свої стратегії до ринкових умов, регуляторних вимог та вподобань клієнтів, зберігаючи при цьому ефективні практики управління ризиками та регулярний моніторинг своїх позицій ліквідності.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційному бакалаврському дослідженні проаналізовано платоспроможності і ліквідності банку та надано практичні рекомендації по їх підвищенню. За результатами дослідження сформулювало наступні висновки:

В економічній термінології не існує єдиного визначення поняття ліквідності банку. Однак, більш обґрунтованим є визначення ліквідності як спроможності банку забезпечити виконання своїх зобов'язань перед клієнтами, позичальниками і кредиторами своєчасно і у повному обсязі за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел з мінімальними витратами та здатність фінансувати зростання активів.

Платоспроможність, з свого боку, характеризує рівень забезпеченості фінансових зобов'язань банку власним капіталом. Відмінність між ліквідністю і платоспроможністю полягає в тому, що остання передбачає виконання зобов'язань за рахунок власного капіталу, тоді як ліквідність – повне виконання всіх зобов'язань банківської установи.

Ліквідність та платоспроможність банку вважаються головними якісними характеристиками фінансової стійкості та надійності банку. Репутація банку прямо залежить від значень цих показників. Клієнти банку завжди прагнуть уникнути ризиків з боку банківської установи, як при отримання кредитів, так і при розміщенні грошей на депозит, а також під час здійсненні платежів. У разі виникнення сумнівів щодо надійності банку, вкладники вимагають негайного повернення своїх коштів. Це призводить до втрати банком клієнтів та змушує його здійснювати терміновий продаж активів шляхом проведення збиткових операцій, що в свою чергу може призвести до банкрутства.

Ліквідність окремого банку і банківської системи в цілому піддається впливу як внутрішніх так і зовнішніх факторів, при чому внутрішні фактори впливу на ліквідність банківської системи є, водночас, зовнішніми факторами впливу на ліквідність окремого банку. До факторів впливу відносяться:

якість активів і пасивів;

рівень їх незбалансованості за строком, сумою і в розрізі окремих валют;
рівень менеджменту;
імідж банку, спрямованість грошово-кредитної політики;
організаційну побудову банківської системи;
ефективність законодавчого регулювання діяльності банків та системи показників і нормативів;
рівень незалежності та менеджменту центрального банку, загальний стан економіки.

Регулювання ліквідності та платоспроможності банків в Україні здійснюється Національним банком шляхом застосування певних механізмів та інструментів, а саме нормативів та коефіцієнтів, нормативного значення яких повинен дотримуватися кожен банк.

За результатами проведеного аналізу показників платоспроможності і ліквідності АТ “Ощадбанк” можна зробити висновок про успішну політику менеджменту банку навіть під час форс-мажорних обставин, що виникли внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Розглянута система показників банку показала, що протягом аналізованого періоду АТ “Ощадбанк” дотримувався нормативних вимог Національного банку щодо платоспроможності і ліквідності та забезпечував активами здатність погашати будь-які вимоги за своїми зобов'язаннями перед клієнтами, що розмістили гроші на поточних, вкладних, депозитних рахунках банку, а також перед кредиторами по господарській діяльності та акціонерами.

Проте, незважаючи на позитивні показники ліквідності, враховуючи форс-мажорні обставини та можливі загрози сьогодення, керівництву банку слід приділити значної уваги управління ліквідністю та пошуку і застосуванню нових моделей, методів та способів управління.

Перш за все, зміна процентних ставок повинна бути обґрунтованою та помірною, щоб запобігти відтоку позичальників та вкладників банку. Покращення робітникам банку детального аналізу фінансового стану позичальників допоможе зменшити ризик неповернення кредитів. Адже повернені кредити сприяють

збільшенню якісних активів банку, позитивно впливаючи на його ліквідність та надійність. Достатність капіталу також є важливим чинником, що запобігає ризику ліквідності і неплатоспроможності, а високий обсяг власного капіталу свідчить про надійність банку, що значно підвищує довіру клієнтів. У свою чергу, висока довіра клієнтів знижує ризик відтоку грошових коштів із депозитів, що позитивно впливає на ліквідність банку.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Положення про економічні нормативи регулювання діяльності комерційних банків : затв. постановою Правління НБУ від 21.12.1993 р. № 114. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114500-93> (Дата звернення: 25.04.2023)
2. Єпіфанов А. О. Методологічні складові ефективного розвитку банківського сектору економіки України : монографія. Суми : Університетська книга, 2007. 417 с.
3. Гудзенко Н.М., Любар І.В. Необхідність та особливості оцінки платоспроможності та ліквідності комерційного банку. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія «Економічні науки»*. 2010. № 4. С. 138–144. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/6299.pdf> (Дата звернення: 25.04.2023)
4. Банківські операції : підручник / [А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.]. Київ: КНЕУ, 2008. 603 с.
5. Васюренко Л.В., Федосік І.М. Ресурси комерційного банку: теоретичний та прикладний аналіз: Монографія. Харків: П.П Яковлева, 2003. 88 с.
6. Серпенінова Ю.С. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку : дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Фінанси, гроші і кредит» / Ю.С. Серпенінова. Суми, 2010. 189 с.
7. Загородній А.Г. / Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній / Київ: Знання. 2007. 204 с.
8. Міщенко В.І. Банківські операції: підручник /В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська, О.Г. Коренева. 2-е вид., перер. і доп. К. : Знання, 2007. 727 с.
9. Дзюблюк О.В. Організація грошово - кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки. К.:Політграфкнига, 2000- 261с.
10. Михайлюк Р.В. Ліквідність та *прибутковість* – фактори зміцнення фінансової стійкості комерційного банку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Вип. 24. Одеса: ОДЕУ, 2006. 135- 139 с.

11. Марченко О. В., Линьова В. Д. Аналіз підходів до визначення терміна «платоспроможність банку» URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-5_0-pages-56_61.pdf (Дата звернення: 25.04.2023)

12. Рябініна Л. Ліквідність та платоспроможність комерційного банку, їх взаємозв'язок та відмінності /Банківська справа. 2009. № 6. 72-80 с.

13. Стельмах В.С. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду/ В.С. Стельмах, В.І. Міщенко, В.В. Крилова та ін.: Науково-аналітичні матеріали. URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70689> (Дата звернення: 25.04.2023)

14. Все о коммерческом банке. Кн. 6. Методологии анализа, обеспечивающие основные банковские процессы управления [Текст]. Том 2. / Под ред. В.И. Видяпина, К.Р. Тагирбекова. М.: Кучково поле; Ассоциация “Военная книга”, 2007. 368 с.

15. Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. Управління ліквідністю банків України в сучасних умовах: нормативний аспект. Вісник Хмельницького національного університету. № 2. 2020. 76-82 с.

16. Національний банк впроваджує новий норматив для банків – коефіцієнт покриття ліквідністю LCR. Джерело: НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vprovadjuye-noviy-normativ-dlya-bankiv--koefitsiyent-pokrittya-likvidnistyu-lcr> (Дата звернення: 25.04.2023)

17. Норматив довгострокової ліквідності NSFR починає діяти з 01 квітня 2021 року. Джерело: НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/normativ-dovgostrokovoyi-likvidnosti-nsfr-pochinaye-diyati-z-01-kvitnya-2021-roku> (Дата звернення: 25.04.2023)

18. Рішення Правління НБУ від 15.12.2017 № 803-рш «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні (Н1-Н12)» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17#Text> (Дата звернення: 25.04.2023)

19. Рішення Правління НБУ від 15.02.2018 № 101-рш «Про схвалення

Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)»

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18#Text>

(Дата звернення: 25.04.2023)

20. Рішення Правління НБУ від 24.12.2019 № 1001-рш «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR)»

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#Text>

(Дата звернення: 25.04.2023)

21. Рішення Правління НБУ від 01.12.2015 № 847 «Про схвалення Методики розрахунку уповноваженими банками лімітів відкритої валютної позиції (Л13)»

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0847500-15#Text>

(Дата звернення: 25.04.2023)

22. Фінансова звітність «Ощадбанк» URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist> (Дата звернення: 11.05.2023)

23. Показники діяльності «ощадбанк» URL: <https://www.oschadbank.ua/pokazniki-dialnosti> (Дата звернення: 11.05.2023)

24. Агрегати Ощадбанк за 2020 рік URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2020-01-01.xlsx (Дата звернення: 11.05.2023)

25. Агрегати Ощадбанк за 2021 рік URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2021-01-01.xlsx (Дата звернення: 11.05.2023)

26. Агрегати Ощадбанк за 2022 рік URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2022-01-01.xlsx (Дата звернення: 11.05.2023)

27. Агрегати Ощадбанк за 2023 рік URL: https://bank.gov.ua/files/stat/aggregation_2023-01-01.xlsx (Дата звернення: 11.05.2023)

28. НБУ. Наглядова рада. Оборотно-сальдовий баланс. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (Дата звернення: 11.05.2023)

29. Грабчук О. М. Фінансові інструменти впливу на банківську систему / О. М. Грабчук // Культура народів Причорномор'я. – 2011. – № 217. – С. 16–20.

30. Хоружий Д. Г. Регулювання та нагляд за діяльністю банків зарубіжних країн / Д. Г. Хоружий // Економічна наука. – 2018. – № 10. – С. 110–114.

31. Рудан В.Я. Теоретичне обґрунтування сутності ліквідності банківської

системи // Вісник ТНЕУ №3. - 2011, - с. 41-48.

32. Козьмук Н.І. Ліквідність банку як фактор забезпечення стійкості в період фінансової нестабільності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/53844/5/Kozmuk_%20Likvidnis_banku.pdf (Дата звернення: 11.05.2023)

33. Фатюга В., Самченко О. Удосконалення методів управління ліквідністю комерційного банку // Економічний аналіз, вип.. 8, ч.1. - 2011, - с.413-415.

34. Деревська О. Активно-пасивні операції та управління ліквідністю банківської установи / О. Деревська. - 2008. - № 7.

35. Савостьянов В. Управління ліквідністю комерційних банків //Фінансовий ринок України, 2011. - №2, с.23-26.

36. Звіт про фінансову діяльність НБУ: URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4 (Дата звернення: 18.05.2023)

37. Фінансовий менеджмент у банку. Примостка Л.О. Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: КНЕУ, 2004. — 468 с.

38. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: Сучасні концепції, методи та моделі. – К: КНЕУ, 2002. – 316 с. 24.

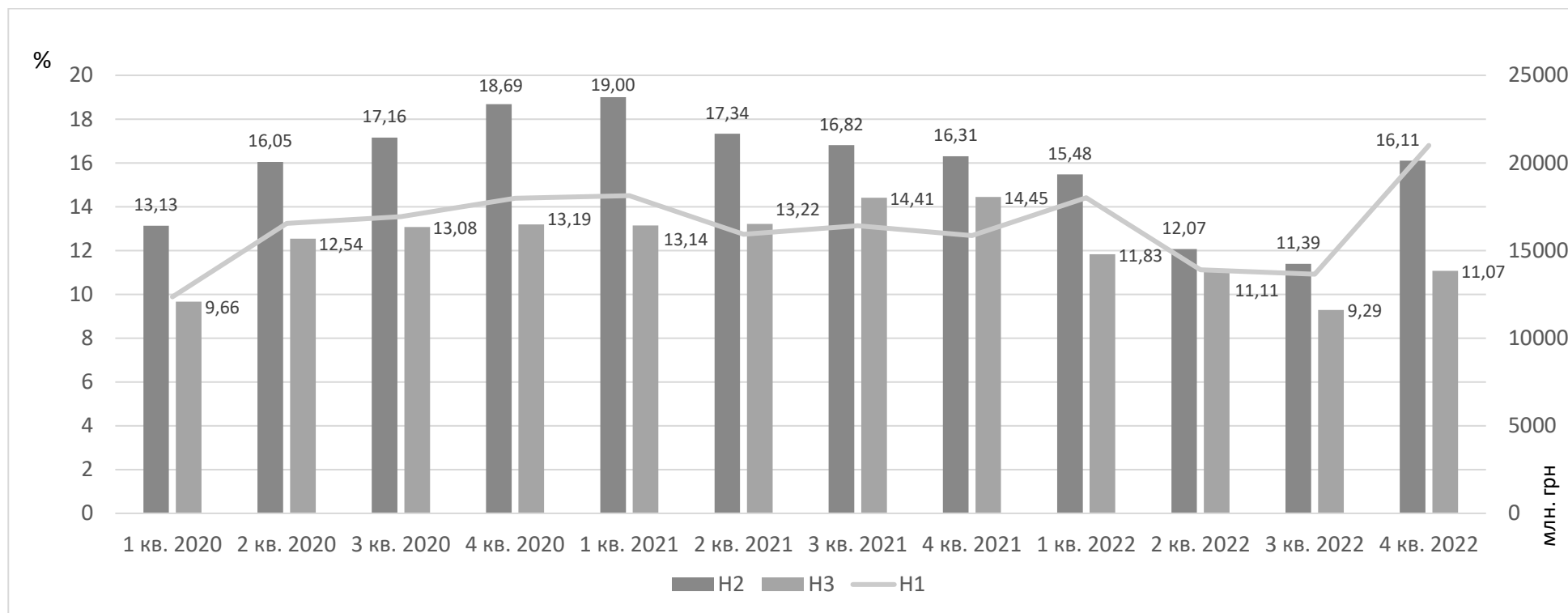
39. НБУ. Джерело: <https://bank.gov.ua/>

Таблиця А.1 – Економічні нормативи та ліміти відкритої валютної позиції

Період (квартал)	Н1, тис. грн.	Н2	Н3	Н6	Н7	Н8	Н9	Н11	Н12	Л13-1	Л13-2	LCR _{ВВ}	LCR _{ІВ}	NSFR
1 кв. 2020 р.	12 355 512	13,13	9,66	80,46	21,60	318,56	0,56	0,05	0,14	181,36	0,17	295,98	157,37	
2 кв. 2020 р.	16 553 962	16,05	12,54	76,78	14,67	214,62	0,46	0,05	0,14	125,49	0,06	267,80	226,44	
3 кв. 2020 р.	16 941 156	17,16	13,08	75,19	14,51	184,39	0,42	0,05	0,14	121,91	0,17	319,64	234,01	
4 кв. 2020 р.	17 983 862	18,69	13,19	75,35	20,57	144,99	0,39	0,05	0,14	119,98	0,18	381,21	222,41	
1 кв. 2021 р.	18 132 364	19,00	13,14	64,84	20,35	156,57	0,40	0,05	0,14	119,93	0,03	360,03	232,97	
2 кв. 2021 р.	15 928 721	17,34	13,22	74,17	20,10	152,17	0,42	0,05	0,14	131,72	0,03	348,41	220,24	167,36
3 кв. 2021 р.	16 423 153	16,82	14,41	75,60	19,20	126,89	0,40	0,05	0,14	140,73	0,03	304,63	243,31	208,52
4 кв. 2021 р.	15 856 539	16,31	14,45	75,57	20,08	147,90	0,42	0,05	0,14	139,83	0,03	298,31	214,43	174,62
1 кв. 2022 р.	18 017 403	15,48	11,83	69,96	27,46	102,37	0,36	0,05	0,14	134,21	2,52	257,98	149,62	181,02
2 кв. 2022 р.	13 905 784	12,07	11,11		28,68	175,05	0,49	0,01	0,01	193,23	6,16	248,06	153,58	181,80
3 кв. 2022 р.	13 653 677	11,39	9,29		23,97	199,31	0,43	0,01	0,01	189,46	0,56	291,94	213,15	163,63
4 кв. 2022 р.	21 000 246	16,11	11,07		13,48	93,79	0,24	0,00	0,01	180,81	0,09	312,28	217,46	167,01

У колонках 3 - 9, 12, 13 таблиці зазначаються значення економічних нормативів і лімітів відкритої валютної позиції станом на 01 число місяця щокварталу, у колонках 10, 11 таблиці – середньозважені значення за місяць, у колонках 14, 15 таблиці – значення, розраховані за формулою середньоарифметичної величини коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) за останні 30 календарних днів.

Джерело: [23]

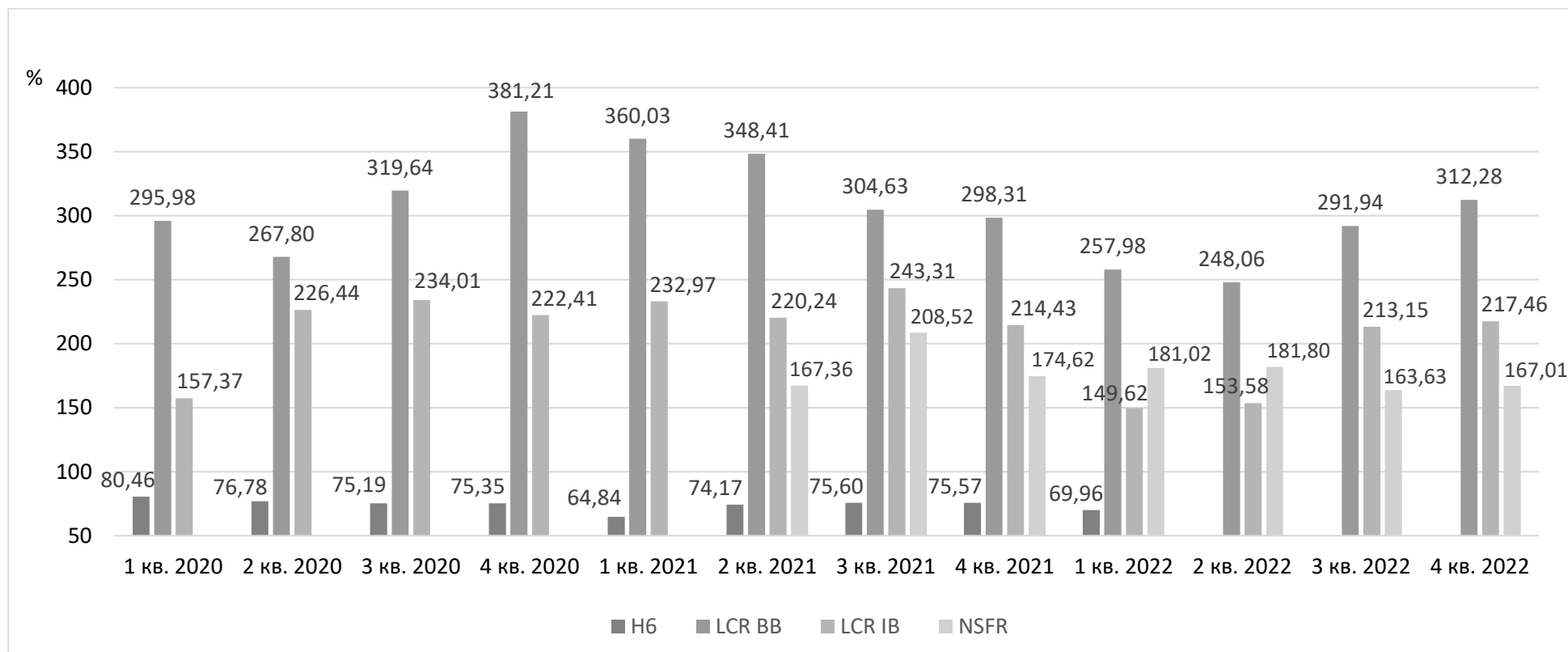
H1 не менше 200 млн. грн.;

H2 не менше 10%;

H3 не менше 7%.

Рисунок Б.1 – Динаміка основних нормативів капіталу АТ “Ощадбанк”

Джерело: створено на основі [23]

H6 не менше 60%, з 23.03.2022 норматив скасовано;

LCR BB, LCR IB не менше 100%;

NSFR запроваджено з 01.08.2020, до 01.04.2021 тестовий період (без додержання нормативу),

з 01.04.2021 до 01.10.2021 не менше 80%, з 01.10.2021 до 01.04.2022 не менше 90%, з 01.04.2022 не менше 100%

Рисунок В.1 – Динаміка основних нормативів ліквідності АТ “Ощадбанк”

Джерело: створено на основі [23]